

IOS. M. SCHNEIDT,

D. COM. PAL. CAES. CONS. AVL. WIRCEB. ET
FULDENS. PANDECT. ET IVRIS FRANCONICI IN VNI-
VERSITATE WIRCEBURGENSI PROFESSORIS
PVBL. ET ORD.

SCHEDIASMA

IVRIDICO - CANONICO - HISTORICVM

DE

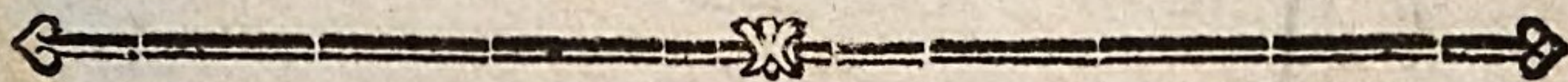
EMANCIPATIONE
CANONICORVM

IN GENERE,

ET

DIOECESEOS WIRCEBURGENSIS

IN SPECIE.

WIRCEBURGI

SVMTIBVS FRANCISCI XAVER. RIENNER,
BIBLIOPOLAE SPECIALITER PRIVILEGIATI.

M. DCC. LXXXIX.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
NEW YORK

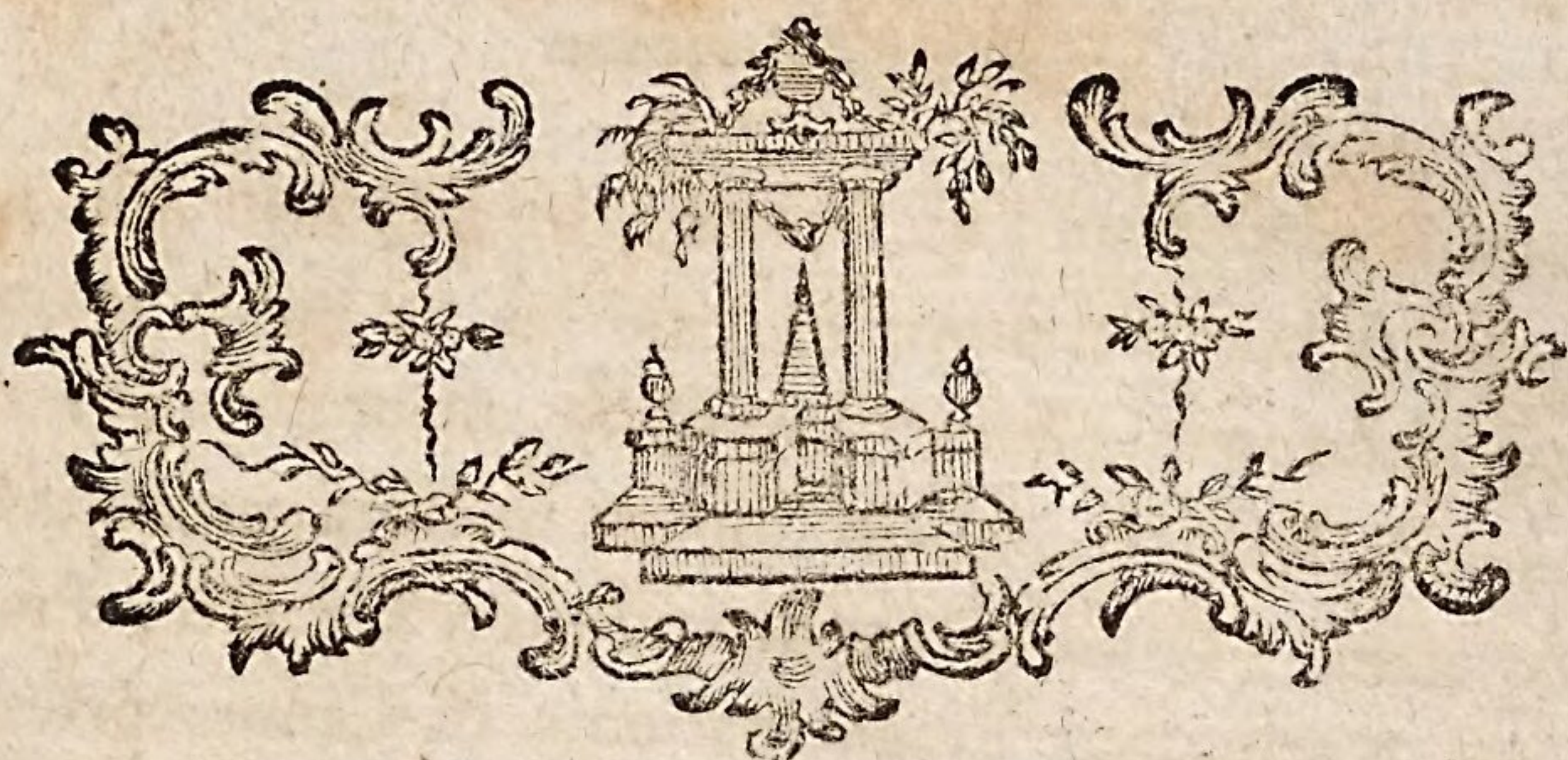
SCIENCE
DEPARTMENT
NEW YORK

LIBRARY
NEW YORK

LIBRARY
NEW YORK

LIBRARY
NEW YORK

LIBRARY
NEW YORK

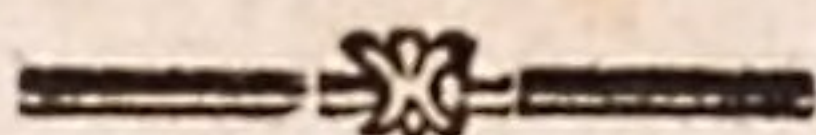

DE
EMANCIPATIONE
CANONICORVM
IN GENERE, ET DIOECESIOS WIRCEBURGENSIS
IN SPECIE.

§. I.

Occasio & ordo scribendi.

Licet Emancipatio Canoniorum in vulgus nota fit, vix vllus tamen ex professo eius originem, rationem aut historiam haftenus adornauit. Mentionem huius obseruantiae ecclesiastici iuris scriptores & historici faciunt, quin tamen solidam illius forment ideam: quidam consuetudinem hanc acerbe nimis perstringunt: alii ritus ridicule recensent: multi falsam determinantes originem, eam inuidiae vel superstitioni

stitutioni adscribunt: a) Operæ ergo pretium esse auctumo, si post BVDERVVM b) penitus in huius inueteratae obseruantiae fontes inquiram, mentemque meam beneuoli lectoris iudicio sponte meliora probaturus subiiciam. Ordo autem dicendorum hic erit: Praemissis Notionibus Emancipationis & Canonorum, illius ideam formabo, Historiamque adornabo, Effectus & moralitatem consideraturus.

SECTIO I.

Sistit Notionem Emancipationis in genere & in specie.

§. II.

Emancipatio vox antiquissima & propria Latii esse videtur, a *Manu*, quae potestatem, & *mancipationis*,

a) Sic Gallus anonymus Methode abregee & facile pour apprendre la Geographie. Paris 1745. 8. p. 262. ait: Wirzbourg est une Ville assez grande, & bien peuplee. On y observe une Ceremonie particuliere dans la Reception des Chanoines de la cathedrale. Le postulant est oblige de passer au milieu des Chanoines ranges en haye de chaque cote, & d'en recevoir des coups de verges sur le dot. Cette ceremonie paroît etablie pour exclure les Princes de Le 'Empire. Conf. PASTORII Francon. rediv. p. 53. Item ZECH. im Europaischen Herold T. I. p. 343. DÜRR. Diss. de Capit. Clausis. §. 10. not. d. p. 37.

b) Hic vnicus mihi notus est, qui ex professo de hac materia tractavit, in Symmictis obseruat. & Oper L. 1. p. 1 — 29. Ienae. 8. 1756. & 1760.

tionis, apud Romanos ritu solenni deducta: quæ proprie dimissionem filii familias e patria potestate denotat c). Sed cum Jure Germanico tam antiquo, quam medio & recentiori potestas patria in liberos latissime differat ab illa Romanorum, talem fane emancipationem ignorabant nostri antecessores, & sola separatio liberorum ab emancipatione diuersissima locum obtinebat. d) Negari equidem nequit, & in Germania solennis emancipationis occurrere exempla, sed eam raram atque sine effectu fuisse, abunde deduxit THOMASIVS. e)

§. III.

Licet vero emancipatio hoc sensu Germanis f) fuerit incognita, vox tamen & illius significatus in

A 3

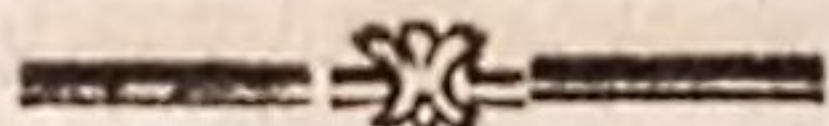
plu-

c) Vid. hic instar omnium HEINNECC. Syntagma Antiq. Roman. ad Tit. 12. L. I. Instit. §. 5. & seqq. BARN. BRISSON. de verb. signif. & IOAN. FRID. GRONOV. ad Senec. Epist. 49. p. 27. nec non GVNDL. Prota ad Tit. Dig. de Adopt. & Emancip.

d) THOMASIVS Diff. de quasi emancipatione German. 4. Hallae. 1703. HEINNECC. Elem. Iur. germ. Tom. I. §. 162. seqq.

e) Diff. cit. §. 38. & seqq.

f) De Francis tamen, qui iam Romana Iura degustarunt, Saeculo 12. & 13. aliter me sentire cogunt Documenta, quae DV FRESNE in Glossorio Voc. *Emancipatio*. sub n. I. edit. . de 1762. producit.

plurimis Veterum monumentis occurrit, & in genere liberationem ab aliquo nexu significat: Sic *Emanceps* denotat famulum a seruitute liberatum g). *SVGERIVS* in Ludovico VI. cap. 7. emancipare sumit pro obfidione liberare h); sic quoque ordinum religiosorum Exemptio a potestate Ordinarii vocabatur emancipatio i): interdum etiam emancipatio traditionem signabat. k)

§. IV.

Proximus scopo nostro accedit significatus emancipationis, quo in Monasteriis monachus ad aliquam dignitatem promotus, eo ipso ab obedientia superioris eximitur, l) & literae illae vocantur emancipatoriae,

g) Glossa ISIDORI & SAXO Grammatic. Lib. 6. apud DV FRESNE l. cit.

h) DV FRESNE ibid.

i) Idem sub n. 4^b

k) Sic Charta Wiboldi Abbatis veteris Corbejae de Anno 1151. in Monumentis Paderbornensibus p. 105. sic habet: „cuius possessionis emtae a praedicto venerabili Episcopo per haec scripta emancipationem facientes &c.

l) S. BERNARDVS Epist. 87; „Promotio Abbatis, emancipatio filii est,“ Idem Epist. 252. „Quasi emancipatio filii ad Capitulum, & non potius ad solum spectet Abbatem,“ Rad. de Diceto An. 1179. ROGERVS a Collegio Sanctae Trinitatis ad supradicti loci curam in Abbatem assumptus ab Alexandro PP. 5. Kal.

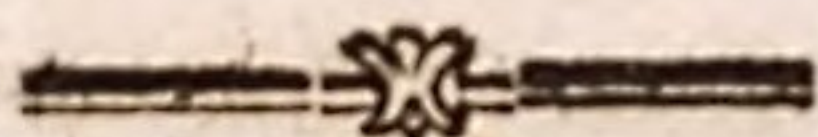
riae, quas Abbas suo Monacho in alio monasterio electo dat, ut inibi Abbatiam suscipere queat *m*).

A 4

Ex

Kal. Febr. Tusculani Benedictionem, & in signum Emancipationis indultae mitram, annulum, chirothecas accepit. Chronicon Mauriniacense lib. 3. de Macario Cluniacensi Monacho electo in Abbatem Mauriniacensem: „ Praelibatos itaque Monachos Cluniarum a jugo obedientiae absolvi & emancipari possulent, intimamus “ Infra: „ Afferens, se nunquam ei benedictionis consuetudinem impensurum, nisi plenius a jugo obedientiae cognosceret absolutum. „ apud DV FRES. l. cit. n. 3.

m) Hoc docent sequentia, descripta ex Polyptycho Monasterii S. Remigii Remensis: „ Anno ab Incarnatione 1097 postquam de Gallis Urbanus PP. Romanam redierat, misit litteras Manassi Remensi Episcopo, non priori simoniaco reposito, sed successori Manassi catholico pro Roberto Abbate Sancti Remigii, qui Monachus fuerat S. Martini maioris Monasterii, in quem dioecesani Episcopi Remensis Ecclesiae praeiudicium fecerant, dicentes, de iudicio & iustitia Abbatis sui pendere, & eius obedientiae & disciplinae subesse debere, & de eo in Capitulo suo, sicut de monacho suo tractare, quod his verbis cassavit Romana Ecclesia, & Romanae sedis Apostolicus. Urbanus Episcopus servus servorum Dei, Venerabili Fratri M. Remensi Archiepiscopo salutem, & apostolicam benedictionem. Abbatis „ S.

Ex quibus patere arbitror, Emancipationem eliberationem a certa potestatis specie significare.

SECTIO II.

Exhibet notionem Canoniorum.

§. V.

Quid per vocem *Canonicus* indigitetur, ab aliis iam ita sufficienter tractatum est, ut actum agerem,

„ S. Remigii causa in praesentia nostra & Confratrum nostrorum Episcoporum & Cardinalium diligentiori discussa est inquisitione, & ad hunc tantum finem perducta. Iudicium Episcoporum prolatum super eum, cum hac ratione reprobatum non ueris, quia, postquam filius a patre emancipatus est, sub curam & dominationem patris redire di-
 „ strictione legum non cogitur, nisi sponte ipse rogauerit, Promotionem enim Abbatis emancipationem accipimus, & ideo sub potestatem Abbatis redire non debere iudicamus. „ Exstat formula alia eiusmodi Emancipationis apud IACOB PETITVM post Poenitentiale Theodori pag. 143. Vide PETRVM BLESENS. Epist. 90. & S. ANSELMVM Cantuariensem lib. 2. Epist. 42. 52. lib. 2. Ep. 32. 1. 39. Quin etiam, si Abbas ipse ad maiorem dignitatem v. g. Episcopalem prouheretur, totius Conuentus consensus requirebatur, ut ex S. ANSELMI Lib. 3. Epist. 6. 7. 8. colligitur. Vide vitam Aldrici Episcopi Cenoman. num. 54. 55. Apud eund. DV FRESNE. l. cit.

rem, si dicta repetere vellem; sufficiat ergo breuem sistere Anacaephaleosin *n*).

Congregatio omnium Christianorum, Christiana uniuersalis vocatur Ecclesia: Coetus vero quorundam fidelium in Christo credentium sub uno eodemque praefule potestatem ecclesiasticam habente sistit Ecclesiam particularem. A Gradibus Praefulis vocantur Ecclesiae Patriarchales, Archiepiscopales & Metropolitanæ, Episcopales siue Cathedrales. Ecclesiae cura incumberebat Episcopo, cui subleuando associabantur Presbyteri & Diaconi, qui illi a latere erant, nec iis sine iussu Episcopi agere quidquam licebat. *o*) Viuebant sic in communi, quorum Episcopus caput erat *p*); coibant eo Praefide in Senatum & consilium *q*), & sic Capitulorum forma, licet non nomen, ortum traxit.

§. VI.

Praeter hos Presbyteros & Diaconos, qui Archievel Episcopo in Metropolitana aut Cathedrali Ecclesia

A 5

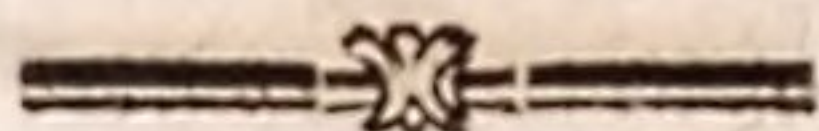
asso.

n) Fusc ea tractantur a THOMASINO, FLEVRI, VAN ESPEN. Succincte Clar. AND. BALTH. DITTERICH seu potius Defendens MICHAEL HENRICVS SCHVBERT. in Dissert. de Origine & Conditione Eccles. Collegiatarum &c. Bamberg. 1768. 4. cuius lineas hic sisto.

o) Canon. Apostol. 15.

p) Conc. Tolet. IV. Turon. II.

q) S. HIERON. in Cap. 2. Isaiac. BASILIUS Ep. 139. IGNATIUS ad Trallianos.

associati fuerant, etiam in Magnarum subin Oratoriis Clerici quidam institui coeperunt, ab illis sustentati. Hinc distinctio & rei ipsius, & nominis hos inter & illos exorta est; & sicuti Presbyteri & Diaconi stipendiorum in Ecclesiis Metropolitanis & Cathedralibus propter officia in his exercita soli participes fuerant, sic & soli Matriculae seu *Canon*i illarum Ecclesiarum inscribebantur, vnde *Canonici* dici solebant.

§. VII.

Crescente Canonorum partim Presbyterorum, partim Diaconorum numero, constitutisque Archiepiscopis, primus Canonorum Presbyterorum Archipresbyter seu *Praepositus*, Diaconorum vero primus Archidiaconus seu *Decanus* constituebatur; multiplicatis autem ecclesiis particularibus, Tituli ac Parochiae exortae sunt, nexu erga Ecclesiam Episcopalem semper in saluo manente.

§. VIII.

Presbyteri ac Diaconi extra Ecclesiam Cathedralis degentes ad imitationem Cathedralis formare incipiebant coetus & confraternitates; particularis huius Ecclesiae ergo *canoni* inscripti secundariis Canonicis ac Capitulis originem dedere *r)*. Horum Canonorum

r) Probationes huius systematis valde verisimilis suppeditat DITTERICH Diff. cit. mihi enim deductio nominis

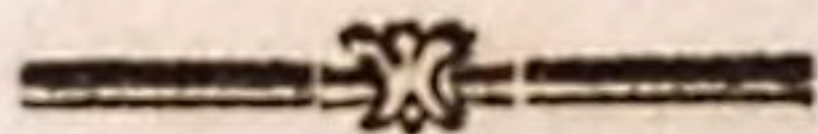

nicorum viuendi ratio primo in communi & quasi coenobitica, a monastica tamen in variis & in Specie ratione votorum solennium semper erat distincta, & vicissitudine temporum saepius alterata.

§. IX.

Tempore Pipini & Caroli M. consultius visum est, vt Clerici communis vitae genus amplectentes in nouas Congregationes se conferrent, & quemadmodum non omnes Canonici Cathedralibus contineri poterant, plura atque ampliora erigebantur collegia, atque ab ipsis Regibus deinceps non pauca sunt fundata. Talem vitae communis rationem Anno 763. S. Chrodogangus nouis adauxit regulis, ex illa S. Benedicti eatenus excerptis, quatenus scilicet vita coenobitica Clericis Ecclesiae ministrantibus tunc temporis conueniebat. Has pro solis suis ab initio Canonicis composuerat, sed postea vix non ab omnibus aliis Canonicis receptae sunt. Incunte demum altero saeculo, nempe anno 816. Concilium Aquisgranense a Ludouico Pio Imperatore conuocatum regulam Canonicae vitae in 145. capita digessit, vi cuius communis

Canonicorum, a Canone, quatenus Legem significat, valde generalis & vaga esse videtur. Conf. DV FRESNE Gloss. Voce Canonicus. §. Clerici. Sic Libri Scripturae canonici vocantur, qui in Catalogum authenticorum librorum sunt relati.

nis Canonorum vita admodum commendata, atque corroborata fuit, dum dictus Imperator magna sollicitudine illam publicari; saepius describi, & per plurimos Episcopatus distribui curavit. Viguit autem hoc vitae communis genus aliquibus tantum saeculis; postquam enim tot alii Religiosorum Ordines passim in orbe Christiano exurgerent, nec non Episcopi plures, praesertim in Germania, simul Principes effecti praeter Dioeceseos simul & Territorii curam susciperent, ob eiusmodi duplicis regiminis molem cum suis Canonici in communi vivere vix potuere; cumque Canonici ut veri Eorum filii, & Consiliarii talibus eiusdem generis negotiis inferuissent, austerioris vitae ratio amplius retineri haud potuit, sed potius expedire visum fuit his, ut a religiosis caeteris distincti essent, separatas concedere domos, aliudque tempori magis accommodatum, conforme tamen sacris Canonibus, institutum eo minus denegare, quo magis & in omnibus etiam Monachorum primitivis Disciplinae observantiis mitior pariter vix non ubique propter causas rationabiles viuendi norma introducta, atque approbata fuerat.

§. X.

Successu temporis ortae sunt variae Capitulorum & Canonorum inter se distinctiones; aliae vocantur Ecclesiae Collegiatae insignes, aliae hoc caractere destitutae; aliud est Canoniam, aliud Praebendam:

alii

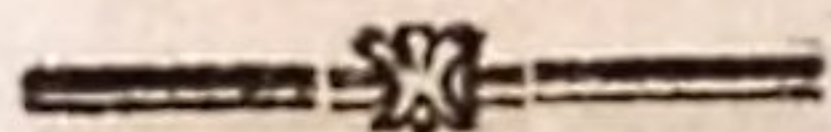
alii sunt Canonici Capitulares, alii Domicellares: varia Capitula sunt clausa s) & non clausa. Eminent autem potissimum in eiusmodi Collegiis Capitulares, qui omnibus praerequisitis instructi iam interfunt consultationibus, & communiter post statutos hinc inde diuersos quosdam annos carentiae, voce & omnibus gaudent emolumentis. Nemo igitur Capitularis, nisi prius Domicellaris in Ecclesia praesertim insigni fuerit. t)

§. XI.

Varia autem ad esse membrum Ecclesiae, & reputari pro Domicellari desiderantur; ante omnia enim ei incumbit, vt, postquam Decano & Capitulo congregato prouisionem sui exhibeat, & pro adscriptione rogans obseruatis obseruandis praescriptum iuramentum praestet: in chori dein inferioribus subselliis suum accipit stallum; post annos carentiae (siqui sunt statuti)

s) Capitulum clausum est Collegium Capitularium Ecclesiae cuiusdam praebendis tantum, vel saltem maioribus instructorum ad certum numerum restrictum, cum suo capite ordinatum pro tractandis negotiis ad statum & disciplinam Ecclesiae eorum spectantibus. DÜRR. Diff. de Capitulis clausis. Mog. 1763. 4. §. I. p. 3.

t) Domicellares seu iuniores Canonici iam tempore vitae communis distinctos a Capitularibus fuisse, late probat DÜRR Diff. de Capit. claus. §. 7. vbi & differentias inter illos & hos late enumerat.

statuti) denuo coram Capitulo pro inchoanda residentia sua se sistere, & licentiam expetere oportet, qua concessa, die quodam intra tempus peremptoriale a primis vespers residentiae suum initium facit. Canonicus scilicet nouiter adscriptus gremio collegiali, quod & suam connotat subordinationem, se merito talem vt exhibeat necesse est, qualem Ecclesiae & Collegii ratio ac ordo expostulat; nil aequius ergo, quam, vt, priusquam fruatur commodo, caeterisque iuribus Ecclesiasticis, specimen quoddam Clericum decentis vitae, id est, obedientiae, obsequii, & functionum personalium praestet; tale specimen nominatur *Residentia*, & in genere (sicut praecipue in Capitulis clausis obtinet) considerata definiri potest, quod sit certa aliqua atque praescripta obligatio ad quasdam functiones, atque praecipuas obseruationes nouo Domicellari certo tempore, loco & hora subeundas, sub obligatione, vt vel vnico omissionis defectu actus ille quasi moraliter vnus totus quantus corruat, & de nouo fit inchoandus; species vero, quae sub illo genere continentur, velut substantiales & communes consistunt in hoc, vt talis residentiarius habitu clericali indutus incedat, & ad sonitum campanae, in hunc finem quouis vespere pulsari solitae, se intra limites domus seu curiae, in qua residentiam suam inchoauit, se continere debeat, nec efferat pedem, donec altero mane certum signum datum denuo fuerit. Similiter desideratur,

ratur, vt Antiphonas in choro cantet, & alia specialia munia peragat, demum vt velut primus & vltimus in Choro esse studeat. Elapso residentiae tempore, quod vel integer, vel medius annus esse solet, & obseruatis omnibus obseruandis talis residentiarius sistens se denuo Decano, atque Capitulo debitum residentiae suae Officium consummasse proponit, & testimonio fide digno, si exigatur, demonstraturus petit absolutionem ab onere residentiae. Huius si ita dignus videatur, ut petitioni fiat satis, forma praescripta absoluitur, & in eandem cum reliquis consimilibus Canonicis Domicellaribus officii communiter obeundi conditionem asseritur. Praeter hanc absolutionis formam in aliquibus Collegiatis etiam Canonicus talis statim emancipatur; in plurimis vero, si ingrediatur Capitulum.

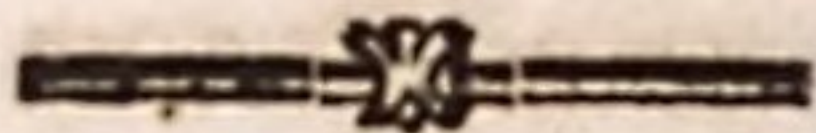
SECTIO III.

De Emancipatione Canonorum in specie.

§. XII.

Emancipatio quandocumque facta in genere definitur, actus solennis submissionis, & obedientiae, vi cuius Canonicus Domicellaris e iugo Scholastico dimissus, & ab eo absolutus Decani, Capituli-
que imperio immediate subiicitur. Si originem eiusdem inuestigare lubet, verisimillimum esse videtur, residentiam simul, & emancipationem reliquias esse

anti-

antiquissimas vitae quondam communis, & praecipue ab illis temporibus, ubi iuuenuli filii a parentibus suis Ecclesiis, sicut & Monasteriis offerebantur, ut in illis non tantum literis & scientiis erudirentur, sed & eorum adhuc aetas tenera ad vitae clericalis disciplinam, & normam Ecclesiasticam effingeretur, atque sic Clerici quasi adolescerent; sicut ergo illi iuvenes habitu clericali induti quamdiu tunc temporis sub directione cuiusdam senioris ex gremio Ecclesiastico scientiis & Ecclesiasticis disciplinis addiscendis vacarunt, in cubili quodam speciali statutis temporibus, praecipue vero maturo vespere, congregati esse debuerunt, donec ad superiores gradus eluctati idoneos sese verosque Clericos exhibuerint, ubi postea a Moderatore illo suo publice emancipabantur, id est, ceremonia quadam solenni a iugo scholastico in liberam cum aliis maioribus conuersandi, atque viuendi rationem, & statum asserti sunt; sic ad retinendam antiquioris illius moris, & ceremoniae memoriam hodie adhuc talem residentiae & dimissionis formam obseruari non sine fundamento sufficiente credi potest.

§. XIII.

Hac notione praemissa, quod Emancipatio nihil aliud sit, quam actus, quo Canonicus e Scholastici potestate dimittitur, atque in iurisdictionem Decani subintrat, iam ad vberiore Historiam Emancipationis

nis progredi licebit, cum illa Scholarum ac Scholasticorum intime connexa.

§. XIV.

Statum Ecclesiasticum, cuius obiectum pure spirituale sit, oportet, instar aquilae ad supera tendentis considerare possumus, sicque duabus instructus esse debebit alis, pietate scilicet & doctrina: Haec sunt illa duo fulcra, quibus Ecclesiasticus status fundatur, quae illum stabiliuere, auxere & conseruauere, & quibus ad insignem illam, qua gaudet, proedriam, peruenit. Non hic de pietate, sed de doctrina tam scientiarum quam morum mihi loquendi datur occasio, dum de Scholis & Scholasticis dicendi adest necessitas.

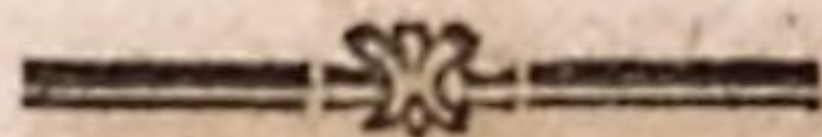
§. XV.

Accommode scribit MABILLONIUS ^{u)} & ex eo GROPPIVS ^{x)}: Primas in Germania Scholas aperuerunt, qui prima Christianae Religionis praecepta eidem tradiderunt Monachi Benedictini. Non ignorabant illi germanae gentis Apostoli, quantum No-

B
uitiae

^{u)} In Praefat. ad saec. III. Bened. P. I. §. 4. iung. CLAVDIVS IOLIVS Traite historique des Ecoles Episcopales & Ecclesiastiques Paris. 1678. 12. THOMASIN. de Discip. Eccles. P. 2. L. 1. ca. 96.

^{x)} In Collectione scriptorum & rerum Wirceb. T. I. Diff. IV. §. 2. p. 52.

uitiae Fidei referret, vt publicae Scholae constituerentur, in quibus inculta & efferata gens paulatim duros mores deponeret, & mansuetioribus sanctioribusque exculta disciplinis humanius scaperet. Neque enim solide Fidem regioni barbarae implantari, propagari ac conseruari posse credebant; nisi scholarum subsidio fulciretur. Eo itaque S. Bonifacii Germanorum Apostoli, eo sociorum eius cura & sollicitudo intendebat, vt post erectas Cathedrales Ecclesias, post fundata Monasteria in eisdem Scholae erigerentur, in quibus Iuuentus Christianae Religionis praeceptis & moribus edoceretur, capaciores sublimioribus ac sacrationibus disciplinis imbuerentur, nouique Fidei Doctores & propagatores efformarentur. Fuere equidem & ante Monachos Scholae, Alexandrina dicta catechetica y) Edeffena z) Antiochena, Caesareensis, Nisibiensis, Seleuziensis, Byzantina. a) Cum autem hae praecipue primis Christianismi temporibus adiri vix possent, Episcopi Ecclesiasticis scientiis clericos suos imbuebant b), quos Christiani Imperatores & praecipue Constantinus M. Scholis

y) EVSEB. L. V. Hist. Eccl. Cap. IO. & II. NICEPH. L. IV. Cap. 32.

z) THEODORET. L. IV. C. 16.

a) DOMINICVS AVLISIVS delle scuole sacre L. II. C. I. 2. & 21. ASSEMAN. Biblioth. Orient. Clem. Vatic. T. III. P. II. p. 914.

b) MOSHEIM Instit. Hist. Eccles. saec. I. P. II. p. 243.

lis publicis nouiter erectis partim conseruatis mirum quantum subleuarunt *c)*. Exinde tamen Scholae Episcopales non cessauere, sed & rurales in vicos & oppida inuectae sunt *d)*. Monasteria quoque S. Benedicti doctrina inclaruere, prouti Fuldenfis, & Hirsaugiensis, Sangallensis ac Corbeiensis Scholae alumni nos docent. *e)* Quas tamen languescences *f)* Caroli M. eiusque successorum feruor resuscitauit.

§. XVI.

In Scholis Episcopalibus vel vnici vel praecipui erant Magistri Episcopi; aucto autem Cleri numero & crescente negotiorum tam sacrorum quam politicorum cumulo, Scholarum cura, sub inspectione tamen Episcopi, seniori cuidam ex Clericorum gremio viro probo ac literato demandata fuit, qui postea Capi-Scholius, Dominus Scholae, Dydascalus,

B 2

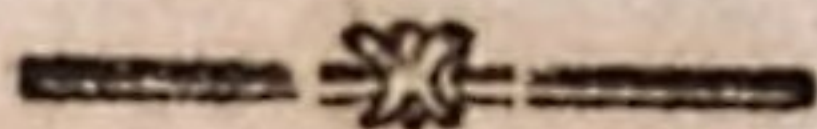
Scho-

c) BALDVIN. Comment. de Constant. M. Leges Eccl. & civ. L. 2. p. 122. Confer LVGES in Corp. Jur. Civ. Lib. 10. T. 52. & in Tit. de Prof. & Medic., & de studiis Liber.

d) THOMASS. P. II. c. 93. VAN ESPEN ad Decr. Grat. & Can. 23. Conc. Tolet. IV.

e) TRITH. in Chron. Hirsaug. LAVNOIS de scholis a Carolo M. instauratis.

f) HOSPIN. de Orig. Templ. L. 3. c. 5. p. 353. FLEVRI Diff. III. in Hist. Eccles. MOSHE. Inst. Hist. Eccl. ad Saecul. V. — VIII. Schmitts Geschichte der Deutschen I. Thl. 2. Band. I. Kap.

Scholasticus appellabatur g), quam formam systema Chrodogangi a pluribus Ecclesiis ad aptum mire promouit; propagata itaque vita communi Canoniorum in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis scholae pro iunioribus Canonicis erigebantur. Moguntiae iam saeculo duodecimo domus Scholasteriae erecta & dignitati scholasteriae principaliter adunata fuit; in ea pueri nobiles, Canonici Moguntini sub virga constituti, Scholastici regimine enutriebantur. b)

§. XVII.

Studia Episcopalia Wirceburgensia quod concernit, ea sic describit GROPPUS i). „ Ecclesia & Monasterio Cathedrali in Metropoli nostra erectis, „ S. Burchardus primus Episcopus in eodem Monasterio publicas scholas constituit, in quibus complures viri ea virtutum ac scientiarum eminentia „ sunt educati, ut erigendis regendisque Ecclesiis „ praefici mererentur. Beati Hathumarus & Baduradus primi Paderbornensis Ecclesiae Praefules vitae sancti-

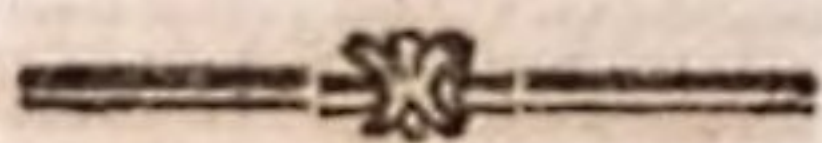
g) Conc. Tolet. A. 531. c. I. Conc. Tolet. IV. can. 23. VAN ESPEN P. I. Tit. II. c. 4. Conf. Diploma Wili-gisii AE. Ecclesiae Aschaffenburgensi An. 976. datum apud DÜRR. Diss. de Monast. S. Martini. §. 26. p. 40. Add. DV FRESNE Gloss. his vocibus.

b) Vid. Dipl. de an. 1261. infra in Appendice sub N. III. adnexum.

i) Diss. cit. §. 3.

„ sanctitatem cum sacrarum scripturarum scientia in
„ scholis Wirceburgensibus sub B. Megingaudo Epif-
„ copo acquisiuerunt. Alias Scholas in Monasterio
„ Neostadiensi idem S. Burchardus , cui suam illud-
„ originem refert , instituit , in quibus iuventutem
„ per Monachos in Sacris Christianae Religionis im-
„ bui curauit. E scholis Monasterii Amorbacensis
„ eadem tempestate a S. Amore primo Abbate erectis
„ primos suos Rectores & Episcopos denos , om-
„ nes fere sanctitatis ac martyrii gloria conspicuos
„ Ecclesia Verdenfis accepit. Alii complures viri in
„ eodem Monasterio non minori scientia , quam fidei
„ dilatandae zelo praestantes facti sunt latissimae syluae
„ Odonicae Apostoli , qui horridam haecenus regio-
„ nem christianis legibus effecerunt mansuetiorem. „

Praeter huiusmodi claustrales scholas , in qui-
bus pueri Deo oblati ac iuniores monachi sacratioribus
studiis vel ad vitam sancte instituendam , vel ad Christi
fidem propagandam erudiebantur , aliae apud Mona-
steria scholae existerant , in quibus popularis iuuentus
praecepta fidei , morum honestatem , iuuenes item ac
Nobilium filii literas altiores per Monachos doceban-
tur. Primi generis scholas interiores , has exteriores
vocabant , adeo ut Monachorum coenobia non magis
essent Asceteria virtutis , quam scientiarum.

§. XVIII.

In Ecclesia Cathedrali Wirceburgensi cum post Monachorum in illa extinctionem pariter scholae monasticae defuissent, eae in altero S. Andreae Monasterio per S. Burchardum quondam fundato refluoruerunt. Sub annum 934. claruit ibidem Reinhardus Monachus & Magister Scholarum, vir in omni genere doctrinarum nominatissimus; sub cuius institutione in scientia literarum Claustrales eiusdem loci complures mirifice profecerunt. Praetereo hic reliquos, post eiusdem monasterii ac scholarum per Hugonem Episcopum circa annum 983. factam reformationem, magno numero virtutibus & scientiis celebres viros, vnum hic meminisse sufficiat, fuisse hanc S. Andreae & S. Burchardi scholam foecundissimam parentem quamplurium virorum, quorum alii Archiepiscopales & Episcopales Cathedras pro vitae ac virtutum meritis conscenderunt, alii multigena doctrina editisque libris christianum orbem illustrarunt. Iam sub Popponis I. Episcopi, ab anno 941. ad 961. regimine, schola Wirceburgensis laudatur, qua Canonici tam Nobilium quam caeterorum filii erudiebantur, vt quae multum florens doctos & sapientes emisit discipulos, e quorum numero Sanctus Wolfgangus, postea Ratisbonensis Episcopus & Henricus Bopponis Germanus, deinde Treuirensis Archiepiscopus prodire, cum vterque antea apud Monachos Benedictinos Diuitis Augiae studiis operam dedissent. Popponis in
Epif-

Episcopatu successores litterarum apud se studia (quantum quidem varia temporum vicissitudo patiebatur) promouisse, fas est credere. S. Bruno non virae tantum sanctitate Ecclesiam illustravit, sed studiorum etiam amorem editis in sacram Scripturam commentariis luculenter comprobavit. Henricus IV. cognominatus de Caës eximius extitit litterarum cultor, olim Academiae Parisiensis Doctor & Professor.

§. XIX.

Sicuti Scholae partim maiores, partim minores erant in Monasteriis ad usum Monachorum, sic & scholae clericorum puerorum seu minorum, dein eorum, qui Theologiae & rebus sacris operam dabant. *k)* In minoribus Scholis plerumque Magister Scholastico subordinatus Grammaticam & Humaniora docuit, ipse Scholasticus sacratiores scientias & Theologiam tradidit; sed cum per superstitionem varii irreperent abusus, saluberrime, sed demum in Conc. Tridentino *m)* statutum fuit, ut de cetero per se ipsos hoc munus expleant. Officium autem Scholastici se non in omnes Canonicos, sed tantum Domicellares & in scientiis statui suo congruentibus necdum probe ver-

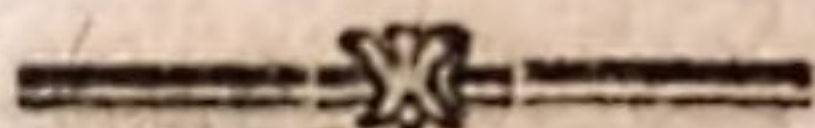
B 4

fatos

k) CIRONIUS in Comment. ad Decretal. Tit. de Prae-bendis p. 94. Edit. Vindeb. 1761.

l) ESPEN P. I. Tit. II. c. 3.

m) Sess. 23. Cap. 18. de Refor.

fatos extendisse docet Charta Archiepiscopi Moguntini de anno 1190. n) : „ Volumus, inquit, non latere, quod habito nostrae Ecclesiae consilio & consensu ad petitionem dilecti filii nostri Scholastici ius scholasticum — — plane integramus, ita videlicet, ut omnes de caetero Scholares Canonici — — in Ecclesia Moguntina usque ad *emancipationem* cum suis praebendis in procuracione sint Magistri, nisi Magistri liberalitas alicui gratiam faciat. — — Magister vero Scholares ipsos secundum Ecclesiae honorem nutriet, moribus, disciplina, scientia, victu & vestitu. „ Quod Diploma eo magis notabile est, quia in illo vox *emancipatio* in nostro sensu prima vice occurrit.

§. XX.

Potestatem Scholasticorum interdum restrictam fuisse in suos Scholares, patet ex Charta Adolphi Archiep. Moguntini de Anno 1351. o) Effectum Statutorum — — contra Scholasticos Ecclesiarum nostrarum Ciuitatis ac Dioeceseos Moguntinae pro iuuenibus, qui communiter *domicelli* nuncupantur, factorum — — circa tuam personam tollimus. „ Hic iterum aduertendum, illos, qui prius Scholares vocabantur, iam Domicellos appellari. Licet

n) Integrum Diploma Vide in Appendice sub N. II.

o) In Vol. II. Rerum Mogunt. Ioannis p. 619.

cet autem Scholasticis variae dictae fuerint regulae de non abutendo lure circa emancipationem, nihilominus tamen eas obseruatas haud fuisse testatur Statutum Gerlaci Archiep. Mog. de Anno 1355. p) in verbis:

„ Siquis autem Scholasticus quemquam promorum
„ ultra tempora & promotionem ad ordines sacros —
„ — retinere praesumserit — — ipso facto sit Ex-
„ communicationis sententia innodatus. — Volu-
„ mus, vt Decanus & Capitulum taliter — emancipa-
„ tum ipso iure a iugo Scholastici per lapsum tem-
„ poris & promotionem ad ordines — examina-
„ tioni debite subiiciant — — & si inuenerint eum
„ habilem & idoneum in legendo & cantando — ta-
„ lem — ad Capitulum recipiant. „ In quo autem
hi excessus Scholasticorum se exseruerint, ex infra
integraliter adiicienda energica Constitutione pluribus
patebit.

§. XXI.

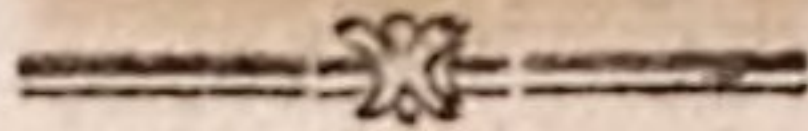
Officium Scholastici ergo in eo consistebat, vt in studiis constituti iuniores Canonici seu Domicellares sufficiente doctrina instruantur, hac imbuti praeuio examine per Scholasticum publice tententur, & probati solenniter emancipentur, ita vt a iugo Scholastici dimissi modo in consortium Canonorum ma-

B 5

iorum

p) Videfis illud in Appendice sub N. VI.

q) Lege Documentum sub Nro. IX.

iorum admittantur, inquit SCHLOER r), idque variis Statutis confirmat.

§. XXII.

Ereſtis Academiis forma ſtudiorum aliquam recepit alterationem ; principio enim quibusdam Canonicis iunioribus ex ſpeciali conſenſu Capituli & Scholaſtici iisdem intereſſe permiſſum fuit ; dein in eorundem arbitrio poſitum , vtrum in ſcholis ſuis perſiſtere, an ad ſtudia generalia per biennium s) ſe conuertere mallent, negata Scholaſtico facultate eoſdem impediendi. Diſcimus id ex Conſtitutione Brandae Card. Leg. Martini V. pro Eccleſia Mog. & caeteris totius Alemanniae de Anno 1422. „ Si tamen aliquis prae-
 „ dictae aetatis ad ſtudium generale de licentia fui
 „ Praelati ſtudenti cauſa ſe transferat, nolumus a
 „ Scho-

r) Diſt. cit. §. 13, p. 15. Quod tamen modernae praxi vix congruit, cum enim Domicellares, ſi ſtatutam habeant aetatem ac ordinem, ſimulque certum numerum domicellarium praecedant, emancipationem praetendere poſſint, quin ad Capitulum clauſum admittantur, exſpectare debebunt, locum in Capitulo vacantem, vbi ſic prius receptis aſt nondum emancipatis Domicellaribus ita tamen praeferuntur, vt ſi ille ex poſt qualificatus, Capitulum intret, prior admiſſus huic in Capitulo cedere debeat.

s) Imo Saeculo decimo quarto id de neceſſitate fuiſſe videtur. Vid. Doc. N. VII.

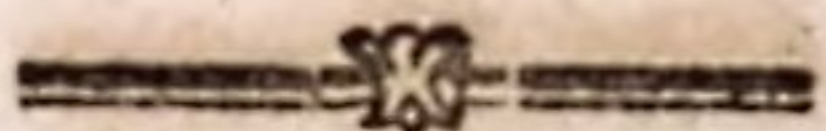
„ Scholastico per retentionem praebendae vel alium
 „ modum debere impediri t). Idem dispositum in
 Concilii Constant. Decretalibus reformatoriis u); le-
 gitur enim ibidem: „ Scholasticus iuniorem aliquem
 „ Canonicum generali studio volentem insistere nul-
 „ latenus habeat impedire, vel actu studio insisten-
 „ tem reuocare, sub poena priuationis suae Schola-
 „ steriae, qua sit, si contra praemissa fecerit, pri-
 „ uatus ipso facto. „ Gaudebat interim Scholasti-
 cus, vt ante, sua praebenda, dignitate ac emancipa-
 tionis iure; sine qua emancipatione ad maiorum Ca-
 nonicorum consortium non deueniebant iuniores siue
 Domicellares. x) Ne autem potestate hac Scholastici
 abuterentur, propter vtilia quaedam emancipationem
 protrahentes, iam Salmannus Ep. Wormat. in Decreto
 de an. 1347. y) voluit: „ Quodsi Scholasticus moram
 traxerit in emancipando, & Capitulum decreuerit,
 Canonicum emancipandum, tunc, si intra octo dies
 Scholasticus non emancipauerit, Canonicus habeatur
 pro emancipato. Insuper Gerlacus Archiep. Mog
 statuit XI. Kal. Dec. Anno 1355.: „ Propterea nos pro-
 uide

z) Integram Constitutionem vide Append. sub N. IX.

u) De Reformatione Eccl. Status lib. 1. Tit. 2. quas ex-
 hibet VAN DER HARDT in Actis Conc. Const. Tom.
 I. p. 12. p. 671. Integram Constitutionem vide in
 Appendice sub N. VIII.

x) AEGID. GELENIVS in vit. S. Engelberti p. 47.

y) Diploma legitur in Appendice sub N. V.

„ uide praemissis insolentiis, grauaminibus & incom-
 „ modis taliter occurrere volumus, vt promoti ma-
 „ xime adulti se gaudeant releuatos, & Scholastici de
 „ constitutione nostra praesenti conqueri non valeant,
 „ se fore grauatos, statuimus igitur, & matura ac
 „ diligenti deliberatione praehabita perpetuo ordina-
 „ mus, — — vt — — qui cessante dolo & fraude
 „ ante promotionem ad huiusmodi praebendam, per-
 „ sonatum, vel sacerdotium habuit, vel locum capi-
 „ tularem in Dioecesi nostra vel aliena per annum
 „ possedit, eo ipso a iugo Scholastici sit exemptus. —
 „ — Siquis autem Scholasticus quemquam promo-
 „ tum ultra huiusmodi tempora — — retinere prae-
 „ sumserit — — ad restitutionem dupli — — sine
 „ remissione aliqua teneatur. — — In constitutis
 „ autem in personatibus, siue praelaturis, vel actu
 „ ad ordinem sacerdotalem ordinatis, vel qui alias
 „ Capitulum vbicumque per annum intrauerunt, vt
 „ praemittitur, constituimus, quod absque difficul-
 „ tate qualibet, cum secundum praemissa alias suffi-
 „ cienter probati noscantur, ad Capitulum cessantibus
 „ impedimentis legitimis sine protractione aliqua re-
 „ quisi, vt praemittitur, admittantur. — — Ca-
 „ pitulum vero, quod contra hanc nostram constitu-
 „ tionem quidquam attentare praesumserit, cum ef-
 „ fectu suspensionis sententia se sciat firmiter innoda-
 „ tum. 2)

§. XXI.

2) Integrum Statutum inuenitur in Appendice sub N. VI.

§. XXIII.

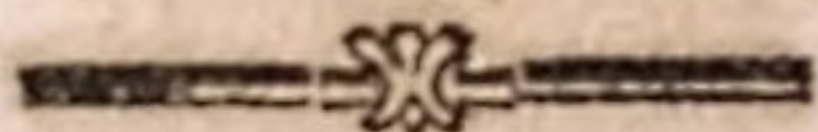
Quae haëtenus dicta sunt, Moguntinam potissimum concernunt Dioecesin, ea tamen & in nostra observata fuisse, ideo nullus dubito, quia Synodi nostrae Dioecesanae, nec non Statuta Episcopalia semper Statuta metropolitana usu servari voluisse saepissime declararunt *a)*. Sed propius iam temporibus nostris simul & Episcopatu accedendo, insignem haec emancipatio lucem hausit ex lite, quae inter Celsissimum nostrum Episcopum & Capitulum insignis Ecclesiae Collegiatae in Haugis circa medium huius saeculi Romae ventilata & decisa fuit, cuius Seriem ex actis Romae impressis hic per Elenchum sisto.

§. XXIV.

Placuit Reuerendissimo ac Celsissimo Principi ac Episcopo Wirceburgensi FRIDERICO CAROLO visitationem mox dictae insignis Ecclesiae instituere, sub cuius finem 8. Iulii 1740. Decreta quadraginta & vnum condidit, & illa 24 Ian. 1741. promulgari iussit, cuius octauum sic habet: *Abusus emancipationis per denudationem tollitur*. Sicut, quae laudabiliter olim constituta, vel ab antiquo observata esse noscuntur, retinenda sunt impofterum; ita econtra quae honestati, modestiaeque Ecclesiasticae, vel bonis moribus

,, bus

a) Vide meum Thesaurum Iuris Franc. Sect. II. vix non per totum, in specie, ubi synodi leguntur.

„ bus aduersantur, sacris inimica canonibus, quan-
 „ tumuis vetusta, quantumuis vulgata, adeo vires
 „ non contrahunt ab antiquitate, quin tanquam abu-
 „ sus reformari debeant. Huiusmodi sunt emanci-
 „ pationis haëtenus consuetae adiuncta, denudatio
 „ videlicet emancipandi vsque ad lumbos, quam velut
 „ pudori & honestati clericali repugnantem, vtut forte
 „ pueros olim in ea aetate a iugo Scholastici tan-
 „ quam Ludirectoris manumissos non admodum de-
 „ decentem, mutatis in praesens circumstantiis, hisce
 „ abolemus; emancipationem vero ipsam retinendam
 „ esse decernimus, Capitulo iniungentes, vt, quo ritu
 „ rem posthac dirigendam esse cupiat, intra trimestre
 „ humillime referat, nostramque desuper clementissi-
 „ mam ordinationem praestoletur. „

§. XXV.

Capitulum autumans Reuerendissimam Celsitudi-
 nem in vno vel altero minus recte, pleneque infor-
 matam fuisse, ideoque ex eorundem Decretorum exe-
 cutione deordinationes nasci, aut ipsi etiam Ecclesiae
 praeiudicium inferri posse, se ad altefatam Reue-
 rendissimam Celsitudinem suam pro meliori informa-
 tione recurrere declarabat, simulque 29. Ian. anni
 1741. quamdam repraesentationem circa Puncta 15,
 16. & 17. exhibuit. Annuit Princeps Rescripto desu-
 per 3. Febr. dato, & Capitulo nouam concessit audien-
 tiam.

tiam. Prius tamen iam Sedem Moguntinam accesserat Capitulum, & ibi citationem cum inhibitione vigore appellationis & compulsorialibus 31. Ian. extraxit, ac 4. Febr. insinuauit: reiecta vero hac appellatione, vtpote propter nouam Audientiam gratiose concessam locum haud habente, Episcopus 14. Febr. nouam concessit Audientiam. Ast Capitulum denuo appellationem vrgere, ac prioribus grauaminibus & illud Decretum octauum de emancipationibus annexuit, nec non processus Appellationis plenarios 15. Martii insinuauit: Vnde ex parte Promotoris Curiae Episcopalis Wirceburgensis ab irregularibus Appellationibus Capituli Haugensis & respectiue inhibitionibus relaxatis a Curia Metropolitana 22 Martii 1741. prouocauit coram Notario Apostolico ad sanctissimum Benedictum Papam XIV. & literas grauatorias exhibuit, quas Citatio ad deputationem sacrae Congregationis ad referendum sanctissimo fuit infecuta.

§. XXVI.

Quae ad Punctum Emancipationis spectant, in literis episcopalibus sic leguntur: Primo detestandum illum, pudorque, ac honestati clericali, grandaeuis praesertim sacerdotibus, & non raro Episcopis, nimio opere repugnantem, insolita e potestate Scholastici emancipatione, a capite ad lumbos usque sese denudandi, sicque puerorum instar per strictas Concanonicorum ferulas publice currendi puerilem, abso-

absonum, scandaloque toto refertum morem, seu abusum potius, ac inueteratam corruptelam, retentis caeteroquin Emancipationis ritibus fustuli.

§. XXVII.

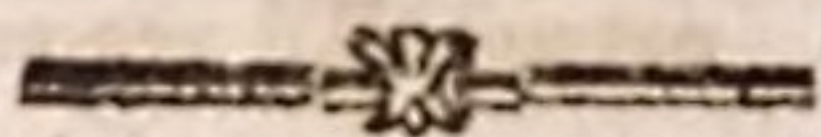
Deinde §. 23. sic rationes subnectit. „ Quod
 „ sane attinet ad octauum, in quo sublatus, & abo-
 „ litus fuit indecens ille, & inhonestus modus haec-
 „ nus obseruatus in Capitulo Haugenfi, tanquam
 „ reliquia superstitiosae Gentilitatis, emancipandi
 „ Canonicos scholares, siue iuniores, quos Domi-
 „ cellos, siue Domicellares nuncupant, per eorum
 „ denudationem usque ad lumbos, & velocem tran-
 „ situm eorundem denudatorum sub strictis, & per-
 „ cutientibus ferulis aliorum Canonicorum, retento
 „ coeteroquin ipsius emancipationis ritu sub alia
 „ magis decenti, & honesta forma ex placito ipsius
 „ Capituli in futurum praescribenda”, ut legere est
 in eodem decreto vna cum reliquis vno, & qua-
 draginta ad partes impressis: Jam nemo sensu suo
 non percipit, quam iustum, laudabile, & omni ex
 parte aequum sit huiusmodi Decretum, ipsique Ca-
 pitulo honorificum; si enim mos iste excurrendi in-
 ter virgas, & verbera, qui olim ex vana obseruatione
 inualuerat in emancipatione filiorum a patria pote-
 state, recte, & prudenter abolitus, proscriptusque
 fuit, tanquam irrationabilis, ab Imperatore Justinia-

no b), si rursus ritus iste hodie solum retinetur inter Milites, qui cingulo militari destituti in poenam alicuius criminis condemnantur ad virgas. Non est profecto, cur permitti, & tolerari debeat in Ecclesia Dei inter viros Ecclesiasticos in sortem Domini feliciter assumptos, & quidem in actu, qui non fit ad poenam, & in vindictam, aut correctionem licuius patrati criminis, sed in praemium exacti seruitii per plures annos Ecclesiae praestiti in classe, & figura Canonici Domicellaris, propter quod ascendere tandem promeretur ad aliam nobiliorem classem Canonicoꝝ Capitularium: quidquid enim olim factum fuerit, cum soli pueri ad hos Domicellares praebendas admittebantur sub iugo, & disciplina Canonici Scholastici, tanquam ludi Rectoris, ut inde ex aedibus Canonicalibus, ubi insimul erudiebantur, & conuiuebant, veluti ex quodam Ecclesiastico seminario viam sibi ad Capitulum sternerent, cuius quidem antiqui moris post textum in Cap. I. de Magist. ad-

C

monet

b) Ut apparet ex leg. cum inspeximus 6. cod. de emancipat. liberor. iuncta Glossa in Verb. Rhupismata, & late obseruant ANTON. PEREZ. in Cod. tom. 2. lib. 8. tit. 49. n. 2. HEINNEC. super instit. Iustiniani lib. I. tit. 12. & in Tractat. de Antiquit. Roman. Tom. I. lib. 1. tit. 12. §. 5. & seqq. & §. 9.

monet nos THOMASIN. *c*) & meminit etiam VAN ESPEN *d*). Quod in Canonorum Collegiis notissimum est, vigente adhuc vita communi, fuisse adolescentum, & puerorum Scholas, in quibus paulatim ad vitam, & virtutem Clericalem sub vno ex probatissimis Senioribus formabantur. Hodie sane, quo de dictis praebendis Domicellaribus crebrius inuestiuntur viri non minus aetate, quam meritis & virtutibus adulti, scholas, atque studia iam pridem emensi, Doctorali, vel Magistrali laurea insigniti, publicis officiis diu functi, & quandoque etiam in Episcopali fastigio constituti; ut in praesenti verificatur de R. P. D. Episcopo Aradensi, Suffraganeo Bambergensi, qui simul est huius Ecclesiae Canonicus Domicellaris, & quia noluit dignitatem Episcopalem indecoro huic spectaculo subii- cere, adhuc remanet a Capitulo exclusus. Laudandus profecto est Celsissimus Episcopus, quod in gratiam venerandae antiquitatis emancipationem retinuerit; improbum vero, atque inuerecundum emancipandi modum prudentissime reiecerit, & sustulerit, alio sub- rogato per ipsam Capitulum insinuando: Cum ritus *e* smodi tanquam honestati, & modestiae Ecclesiasti- *c* bonisque moribus aduersus, nullo pacto permitti, & tolerari debeat, etiamsi a tempore antiquissimo, sed
in

c) De veter. & nou. Eccles. Disciplin. part. I. lib. 3. cap. 8. num. 2. & seq.

d) In Ius Ecclesiasticum part. I. tit. II. cap. 4. num. 1.

in alio rerum statu dicatur introductus e). Accedunt protestantium nostri temporis acerbae vellicationes, quibus in antiquas huius generis consuetudines, tanquam ineptas, irrationabiles, & plane superstitiosas passim inuehuntur, ansam exinde captantes contra Ecclesiam Catholicam more suo stylum acuendi, quod nemo sit, qui easdem reformet, ideoque Disciplina Ecclesiastica semper in deterius ruat; „ Sed quid, in-
„ quit famigeratus inter suos BOEHMERVS Regis Bo-
„ russiae Cancellarius f), eis, qui hanc reformatio-
„ nem vrgent, statim obiicitur exceptio nouitatis, vnde
„ etiam fit, vt tam desidiose in restauratione disciplinae
„ Ecclesiasticae laboretur. „ Et magis specificè, ap-
positeque ad rem nostram discurrit alibi g) de variis iniuriis, & incommodis, quibus olim vexabantur, vt patientia irrationabili modo probaretur, „ vnde, ait,

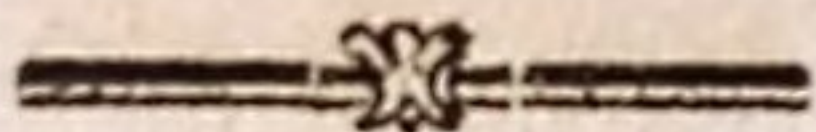
C 2

„ in

e) Iuxta monitum Textus in Canon. mala dist. 8. Canon. bonae rei 12. quaeft. 2., & in Cap. I. de consuetud., quod ibi exornat FAGNAN. num. 58., & in Cap. causam num. 5. & seq. de Elect., & in Cap. Tuae Fraternitati num. 29. de sponsal., lateque prosequitur SOLORZAN. de Iur. Indiar. Tom. 2. lib. I. cap. 24. num. 1. & seq. & num. 20. & seq., IOSEPH. ALOST. in histor. natural. & moral. Indiar. lib. 6 cap. 2. per tot.

f) In suo Iure Canonico, Protestantium dicto, ad librum 3. tit. 4. Decretalium.

g) Ad eundem lib. 3. tit. de Regular.

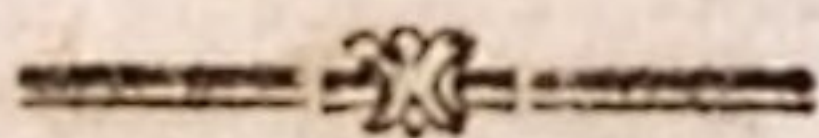

„ in Academiis penalissimus quoque natus est, qui ergo
„ ad patienter ferendas iniurias per aliquot dies ap-
„ tus deprehensus fuit, ad Nouitiatum aditum sibi
„ parat. Aequè olim studiosi vitam Academicam
„ intrare cupientes, hoc more, malis quibusdam
„ imaginariis erant afficiendi, & *Stultissimo More*
„ per varia contemptus genera ad vitam Academicam,
„ ut putabant, praeparandi, quod depositionis ritum
„ vocant. Quis vero vnquam tam ineptus erit, ut
„ credat, patientia tali praemeditata, & quae ex lege
„ necessario ferenda est, probari candidatum, ut inde
„ dignus reputari queat? Tale certamen instar co-
„ moediae est, sine vlllo fructu, & effectu; nec enim
„ inde vnquam bonus effectus natus est, quod per
„ hypocrisim ad quoddam temporis spatium ridiculum
„ certamen sustinuerit; sicut in scena, qui personam
„ miserabilem multis convitiis, iniuriisque affectam
„ sustinet, & vel Iobi vel Socratis patientiam ad tem-
„ pus repraesentat &c. „ Cuius infensi caeteroquin
Doct̃oris verba hic adduxisse venia detur; cum enim
sapientibus & insipientibus debitores simus, hostium
etiam iustis subinde censuris, in Germaniae partibus,
ut cum maxime Ecclesiasticam Politiam attemperare,
plus quam necessarium est. Haec Protestantes, quo-
rum adiuncta ob supersticiosam rituum istorum ob-
seruantiam in Catholicos diſſeria, sale non modico
asperſa, studio praetermittuntur, inter ipsos, non sine
applausu,

applausu, quotidie magis percrebrescentia. Quotiescumque igitur Episcopus ex muneris Pastoralis debito cum primis ad tollenda scandala, reuocandamque Disciplinae Ecclesiasticae puritatem, tum vero ad obstruendum etiam os loquentium iniqua, quae ipsis Ecclesiarum Germanicarum Praelatis non raro in aures insonant, ritus hosce inutiles, iuxta ac modestiam clericalem dedecentes reformare aggreditur, omnem certe Sedis Apostolicae assistentiam meretur.

§. XXVIII.

Capitulum Haugense in contrarium exhibuit Informationem, quam sequens refutatio est infecuta. Et sane quod primum decretum, quod in Visitatione est in ordine VIII., circa emancipationem Scholarium, siue Domicellorum, falso asseritur in dicta contraria informatione §. 53., quod eorum denudatio fiat, usque ad dorsum tantum, & non usque ad lumbos, cum veritas incontrouertibilis sit, denudationem fieri usque ad lumbos, more militum, ac per velocem transitum Emancipandorum, sub stricis, & percutientibus ferulis, & aliquando usque ad effusionem sanguinis cum maxima percutientium Canonikorū petulantia & cachinnis; ut deponunt Testes informatissimi. Gratis quoque, & ex condicto exaggeratur, quod haec denudatio, & respectiue emancipatio fiat propter Christum, praeseferatque actum humilitatis, poenitentiae, & mortificationis Clericalis,

& aequae incongrue ad ludicram hanc scenam applicantur exemplum, & verba Dauidis: *Vilior fiam, plusquam factus sum &c. b)*, neque enim vestimentis omnibus etiam interioribus nudatus fuit, ut omnes commentantur Interpretes *i)*: Congruentius autem, & magis apposite ad rem referri potuisset interpretatio S. Gregorii in verba S. Scripturae. *Et ludam & vilior fiam k)*, ubi Dauidis sententia sic explicat: „Sunt „ nonnulli, qui viles videri ab hominibus appetunt, „ atque omne, quod sunt, deiectos se exhibendo, „ contemnunt: Sed tamen apud se introrsus quasi ex „ ipso merito ostensae vilitatis intumescunt, & tanto magis in corde elati sunt, quanto amplius in „ specie elationem premunt. Quae utraque vnius „ elationis bella, magna David circumspectione deprehendit, mira virtute superavit.” Porro etiam si per falsam hypothese[m], talis esset finis, & effectus

b) Lib. 2. reg. cap. 6.

i) Signanter CORNEL. A LAP. in dicti cap. vers. 20. ubi: „ Non quod David omnino esset nudus, hoc enim „ indecens, & turpe fuisset, sed quod deposuisset extimam vestem regalem, ut indueret ephod, perinde ac si hodie Rex deposito paludamento vestitus „ thorace, & caligis duntaxat desuper indueret superhumeralem amictum lineum, itaque in processione „ vel Sacrificio Missae appareat, ac cum Cantoribus „ superpellicio vestitis caneret.

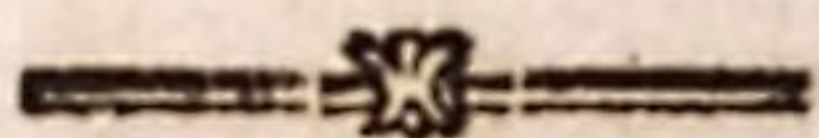
k) Lib. 27. Moral. Cap. ult.

tus emancipationis, qui ex aduerso supponitur, negari tamen nequiret, quin modus ipse sit summo-
pere indecens, & inhonestus, sapiens de superstitio-
sa gentilitate, scandalosus ipsis etiam A catholicis,
& Protestantibus, atque omni iure tam Canonico,
quam Caesareo damnatus, & increpandus, ut quis-
que per se percipit; Vnde non est perceptibile, cur
tantopere ille tueri, & sustineri contendatur, prae-
cipue in sacra Congregatione, & coram summo Pon-
tifice; Eo semper, & permaxime attento, quod Cel-
sissimus Episcopus non abstulit, sed firmum adhuc
reliquit ipsum emancipationis ritum, sub alia tamen
magis decenti, & honesta forma, ex placito ipsius
Capituli in futurum praescribenda. Adeo ut indeco-
rum nobis videatur, amplius insistere coram hac
sancta, & selectissima Congregatione super Justitia,
& rationabilitate istius Decreti, veluti, quae de per se
omnibus bonis, & honestis patet, & elucescit. Fi-
nem liti imposuit Sententia, qua Decretum Episcopi
confirmatum & Emancipatio retenta fuit, quae alio
modo inferius recensendo peragi solet.

§. XXIX.

Ex praemissa sic breui historia iam varii pote-
runt emancipationum ritus desumi, quibus adhuc
alios adiungere incongruum haud erit. „ Ritus eman-
„ cipationis, inquit DÜRRIUS *l)*, pro diuersitate Ec-

l) Diff. cit. §. 10. p. 36.

„ clesiarum prouinciarum fuit varius, & cum pleri.
 „ que ritus antiquissimi ad hodiernum vsque diem
 „ sint feruati, sic optime ex recensione diuersarum Ec-
 „ clesiarum consuetudinum addiscuntur. In variis
 „ Ecclesiis emancipandus nigris indutus vestibus vir-
 „ gam manu portans ad terram in formam crucis se
 „ prostertere tenebatur cantantibus Canonicis Psal-
 „ mum: Deus misereatur nostri, ac durante Collectae
 „ lectione iacens trina vice feriebatur virga. *m)* „
 Alibi a Scholastico & coetaneis Domicellaribus in linea
 stantibus virgisque instructis in signum pristinae obe-
 dientiae & disciplinae nudus tergore adinstar militum
 lineam transeuns excipiebatur virgis. In Ecclesia Of-
 nabrugensi in actu emancipationis obseruatur der so-
 genannte Kappengang hac ratione; consanguinei scili-
 cet emancipandi in domo Capitulari petunt emanci-
 pationem, vbi ante omnia emancipandus praestare
 debet iuramentum, quod annum numeret aetatis vi-
 gesimum primum, ac exhibere testimonium studii
 Academici legitime absoluti, & si nullus ratione qua-
 litatum adsit defectus, Candidatus facta ad emancipa-
 tionem admissione remittitur ad Scholas, vbi Schola-
 sticus de doctrina illum examinari curat: examine
 peracto Canonicus induitur cappa manu tenens vir-
 gam

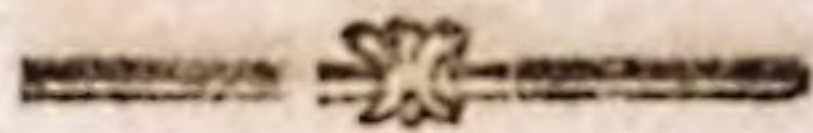
m) Ex hac a Decano trina contactione per virgam, de-
 duci potest illa Consuetudo, qua Domicellaris eman-
 cipatus a Scholastico, etiam a Concanonicis virga aut
 manu percutitur.

gam, & in hac pompa a Scholastico ducitur ad Capitulum, facta de studiis bene finitis testimonii perhibitione; quibus praeuiis Canonicus ad locum Disciplinae remittitur, subiiciturque poenitentiae, cuius relaxationem & reconciliationem denuo petunt consanguinei, & dum Camerarius interea soluta esse emancipationis iura significauit, Capitularibusque in admissionem consentientibus disciplinatus atque emancipandus nudo capite, & nudis pedibus in nigris virgam manu portans accedit Capitulum, vbi prostratus in terra in forma crucis extensus tamdiu permanet, donec Decanus & Canonici Psalmum, Deus misereatur nostri, cum Collecta & Versiculo legerunt, & inter legendum Decanus trina vice prostratum virga percutit, quibus peractis Canonicus redit ad locum disciplinae, ac indutus vestimentis suis ordinariis accedit Capitulum, vbi locus Neo-Capitulari assignatur praestito iuramento, quod omnia sigillo maiori signanda seruare velit. *n)* Eadem ferme obseruari in Ecclesia

C 5

Prae-

n) Rem paulo aliter refert IMMANUEL WEBER in Diss. de Inuestituris & Seruitiis Feudorum ludicris. Ien. 1758. p. 52. his verbis: Zum ersten, wann die Freundschaft mit dem Canonico emancipando in das Capitulhaus kommen, und die Emancipation begehren, traget der Domdechant, oder in Mangel dessen der Senior, ob die Person qualificiret, und tempore adeptae possessionis Iuramentum in propria persona praestit.

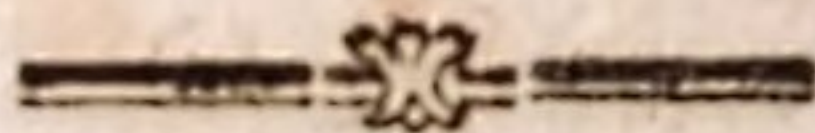

Paderbornensi constat ex Decreto Consilii Imp. Aulici
de

stiret habe, und da solches nicht geschehen, muß er noch solches Jurament ante emancipationem praestiren. Darnach fraget der Domdechant: ob auch der Canonicus 21 Jahr alt sey? welches er bey seinem End sagen und affirmiren muß; hernach muß er seine Literas studii, sub sigillo Rectoris Vniuersitatis erthönen, und durch den Notarium Capituli verlesen lassen; wenn solches geschehen, so spricht der Domdechant: er wolle sich mit seinen Herrn bedenken; darauf wird die Freundschaft wieder eingefordert, und der Domdechant giebt die Antwort: Dieweil der Canonicus qualificiret, wollen die Herrn der Freundschaft Begehren ihn zur Emancipation zulasen, gestatten, und wird der Canonicus alsofort ad Scholas gewiesen, und muß da verbleiben, bis der Scholaster zu ihm kommt, und ihn um seine Lehre fraget, und examiniren läßt. Examine hocce facto, thut sofort der Canonicus seine Kappe an, und eine Ruthe in seine Hand; darnach gehet der Scholaster mit dem Canonico ins Capitulhaus, und giebt das Zeugniß seiner Lehr also, daß er wohl profitiret, und studia debite compliret habe; folgendß wird der Canonicus ad locum disciplinae verwiesen, und, wann er nun also erwiesen, und sich geleet, kömmt die Freundschaft wieder ins Capitulhaus, und bittet den verstrickten Canonicum zu relaxiren, und zu reconciliiren, des wollen sie die Gebühr verdienen. Darauf antwortet der Herr Domdechant: die Herrn wollen sich darauf bedenken, und mittlerweile

de anno 1745. in causa Baronis de Wenge contra
Baronem de Fürstenberg, vbi formalia: werden die
Ber:

weile wird der Camerarius ins Capitulhaus gefodert,
und gefragt: ob das Emancipations-Geld vorhanden
sey, nemlich 3 Mark 9 Schilling, davon Canonici
praesentibus 2. Mark. 6 ßr. aequaliter diuidiret, und
die übrige 15 ßr. inter Canonicos & de corporibus
ausgetheilet werden; davon dem Camerario 3 Gldgl.
Notario capituli quartale vini, succentori 4 Schill.
dem Rectori Scholae duplex merces scholastica, so
lang der Rector da gewesen, gebühret. Darauf
dann der Camerarius Bescheid giebet, daß alles aus-
gerichtet. Hernach colligiret der Domdechant sin-
gulorum Canonorum vota, und so jemand nicht
praesens, sondern in der Stadt krank läge, und ins
Capitulhaus nicht kommen könnte, der oder die muß
der Domdechant mit 2. ex iunioribus beschicken, den-
selben um sein votum fordern lassen; wann das ge-
schehen, und die Canonici davon Relation gethan, so
ist es genug. So ist dann auch zu merken, da je-
mand von denen Herrn vom Dom-Capitul mit dem
Canonico emancipando oder mit seinem Vatter zu
thun hätte, das Kirchensachen und das gemeine Ca-
pitulum antreffen, als um Obredientien, Güter,
Zehenden, 2c. und anderes, welches per optionem
von einem auf den andern fället, und ihm ohne
Recht und mit Gewalt vorenthalten werden mag;
alsdann ein jeder Canonicus den Emancipandum &
in loco disciplinae constituten Canonicum davor sei-
ne Haab sechs Wochen behalten, und so lang, bis
ders

Befehle und rescripta, und was darauf mit dem Cap- pengang und Emancipation des Freyherrn von Für- stenberg

derjenige, so etwas ohne Recht enthält, mit Erstat-
tung aller Unkosten und Schaden, alles in alles re-
stituiret und begnuget sey. Wenn solches alles ge-
schehen, kommt der disciplinatus & emancipatus Ca-
nonicus mit bloßem Haupt und Füßen in nigris,
virgam in manu portans, wieder ins Capitulhaus,
senket sich wiederum auf die Erde, und muß in
modum crucis ausgestreckt, still liegen, bis so lange
der Domdechant, und die Anwesende Canonici, den
Psalmum: Deus misereatur nostri, cum collecta &
versiculo, gelesen: und inter legendum rühret der
Domdechant den Canonicum dreyimal an mit der
Ruthe. Wann dieses alles geschehen, stehet der
Canonicus auf, und gehet wieder ad locum disci-
plinæ; thut da seine Kleider an, darnach ein Röck-
lein oder Kappe, nach Gelegenheit der Zeit, und
gehet hernach wieder ins Capitulhaus. Alsdann
gibt ihm Decanus locum in Capitulo. Hernach
muß er noch zum andernmahl schwören, alles das,
so mit dem großen Siegel versiegelt ist, und noch
hinführo möchte versiegelt werden, stet, fest, treu-
lich und unverbrüchlich wohl zu halten, und in kei-
ne Weg dagegen zu sprechen, oder zu handeln, als
ihm Gott helffe und sein H. Wort. Darnach gehet
die Freundschaft wieder ins Capitulhaus, und thun
die Dankagung. Es mag auch wohl zur selbigen
Zeit der Canonicus emancipatus seine Residenz inti-
miren lassen, mit Bitte, ihm dazu zu admittiren.

stenberg vorgenommen worden, authoritate Caesarea
hiermit cassirt. Haftenus DVRRIVS.

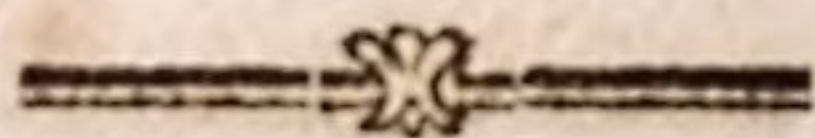
§. XXX.

Statuta Ecclesiae Merseburgensis Cap. XIX. de
Emancipatione sic habent: „ Porro quilibet Canoni-
„ cus, qui ita, vt dictum, receptus est, & locum
„ in choro accepit, vel viua voce, vel per literas pe-
„ tere debet, vt emancipetur; quod si fecerit, intra
„ sex septimanas ei certus dies praefigatur ad emanci-
„ pationem; quod si comparuerit, in posterum Scho-
„ lasticus his vel similibus verbis cum emancipet: Ego
„ N. Te N. qui iuribus vel consuetudinibus schola-
„ sticis haftenus subiectus fuisti, emancipo, & ab his
„ liberum pronuncio, in nomine Dei Patris, Filii &
„ Spiritus sancti.

„ Deinde omnes reliqui Canonici praesentes ad
„ Canonicum emancipatum accedent, eum data ma-
„ nu ita compellantes: Ego N. Te agnosco Canoni-
„ cum emancipatum Ecclesiae huius Merseburgensis,
„ & recipio te in confratrem in nomine Dei Patris,
„ Dei Filii, & Dei Spiritus S. cum osculo pacis. Po-
„ stea Dominus Decanus ei assignabit locum inter Ca-
„ pitulares, nimirum vltimum o). „

§. XXXI.

In Dioecesi Moguntina nullus fere emancipatio-
nis

nis ritus singularis est cognitus, sed petita emancipatione, solutisque iuribus a Scholastico emancipationis testimonium expeditur.

§. XXXII.

Ritum Ecclesiae Monasteriensis sistit Charta in Appendice iungenda sub N. XIV.

De Ecclesia Mindensi Vid. Doc. sub N. IV.

In Ecclesia S. Seueri Erfordiae emancipationem in usu esse, docet Charta in Append. sub N. XII. De forma tamen ibi nihil determinatur.

§. XXXIII.

De emancipatione & Statu Ecclesiae Collegiatae ad S. Gangolphum Bambergae sic scribit DITTERICH p):

„ Capitulum Collegiale, quod in genere considera-

„ tum vel clausum, vel non clausum siue apertum

„ ita dictum esse solet, in Ecclesia hac specificè con-

„ norata clausum obtinet, nempe uti paulo ante me-

„ moratum, septem modo Capitularium sedes, &

„ suffragia sub directorio Decani ita constituunt Se-

„ natum, ut hoc numero integer clausus quasi sit, ut

„ proximus inflans quatuor illorum Domicellarium

„ sedis cuiusdam aperturam expectare debeat, donec

„ vices

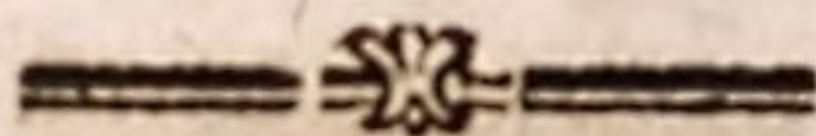
p) Dissert. cit. p. 67.

„ vices illius obtinens sessione, tandemque post tem-
 „ pus adhuc carentiae congruum voce actuali, atque
 „ emolumentis Capitularibus gaudere possit. Prius-
 „ quam tamen etiam sede quadam vacante Capitulum
 „ ingredi valeat, ante omnia vi Statutorum necesse
 „ fuerit, vt neoadmissus Canonicus, postquam obser-
 „ uatis obseruandis in choro legitime installatus fue-
 „ rat, elapsoque primae carentiae Domicellaris tem-
 „ pore intra terminum in Ecclesia vsitatum suam re-
 „ fidentiam inchoans per medium annum non inter-
 „ rupta obseruantia, absolueret sedulo studeat, qua-
 „ rite peracta, habitaque prius Decani, ac Capituli
 „ disquisitione cum legitima inuenta fuerit, non tan-
 „ tum ab eius obligatione absoluitur, sed etiam statim
 „ a Scholastico emancipatur, praemissis his tria in-
 „ super seu proxima, & vltima quasi requisita ad-
 „ implenda sunt, scilicet Imo, vt sit Canonicus Sa-
 „ cerdos. II. Annos habeat viginti quatuor. III.
 „ Curiam possideat Canonicalem propriam, & sic his
 „ omnibus absolutis ad Collegium Capitulare omni-
 „ modo capax efficitur q).

§. XXXIV.

Quod iam Emancipationem in nostra Dioecesi
 concernit, praeter cathedralem Ecclesiam duas Eque-
 stres ad S. Burcardum trans Moenum, & illam Com-
 burgi

q) Documentum ad hanc Ecclesiam pertinens Vide infra
 in Appendice N. X.

burgi prope Halam Sueuorum: Duas itidem in ciuitate collegiatis insignes ad vtrumque S. Ioannem in Haugis nec non ad S. Ioannem Euangelistam in nouo Monasterio, vulgo zum Neumünster numeramus; in quibus, excepta Comburgensi, quae emancipationem ignorat, ritus dimissionis a potestate Scholastici adhuc viget, licet diuersimode peragatur.

§. XXXV.

Collegium cathedrale clausum est 24. Capitularibus & 30. Domicellaribus ornatum: Domicellaris praestitis praestandis rite iuramento receptus ad Ecclesiam si certo numero Domicellares praecedat, & ordine sit Subdiaconus, se emancipationi sistere potest, *non* autem illam petere est obstrictus, sed si velit inter Domicellares remanere; quodsi ergo emancipari desiderat, praeuia denuntiatione Decano & Scholastico facta, acceptaque admissione in Schola puerorum virgas in modum Crucis manu tenens, & humi prouolutus a Scholastico e potestate sua trina virgis in tergum denudatum facta percussione, Formaue solenni Emancipationis prolata dimittitur, & in illam Decani transfertur; dumque Concanonicos redeundo transit, a congratulantibus virga percutitur, & ad Capitulum admittitur. Quae omnia adhuc dum hodie feruantur, nisi quod Domicellaris non amplius tergum denudet, sed deposito superpelliceo, in veste tantum talari percutiatur, prout id in vltimo peremptorio

Puri-

Purificationis hoc anno 1788. habito fuit conclusum,
& a Reuerendissimo Episcopo ac Principe approbatum.

§. XXXVI.

Collegium Equestris Ecclesiae ad S. Burchardum
itidem est clausum, praeter Decanum 8. Capitulares
& 9. Domicellares numerans. Ritus emancipationis
modernus conuenit cum mox recensito in Ecclesia Ca-
thedralli nouiter introducto.

§. XXXVII.

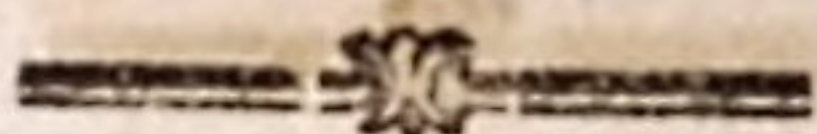
Collegium Equestris Ecclesiae Comburgi clau-
sum est, praeter Decanum habens 6. Capitulares &
4. Domicellares, emancipationem, vt dixi, ignorans.

§. XXXVIII.

Collegium Insignis Ecclesiae in Haugis itidem
clausum est, & Decano, 18. Capitularibus ac 6. Do-
micellaribus consistit; vbi ritus emancipationis eodem
modo obseruabatur, vti olim in Cathedralli, hodie
autem post Decreta Visitationis edita mutatus. For-
ma emancipationis haec est:

Emancipandus in sacristia coram sedentibus Scho-
lastico & Cantore, deposito superpelliceo genu flexus
& duas virgas per modum crucis ante pectus tenens
eleuatas, interrogatur: Quid petis? Respondet: Pero
emancipari propter Christum.

Praemisso dein breui encomio eius diligentiae
& assiduitatis in choro & reliquis functionibus eccle-

fiasticis exhibitae; si autem secus ab ipso actum fuerit, feria quadam adhortatione & melioris posthac fiduciaemonstratione ter per modum crucis ab utroque in dorso super veste talari percutitur, ac dein per verba: Ego te emancipo per trinam hancce percussione in nomine Patris & Filii & Spiritus S. Amen. dimissus & per stantes ex utroque latere Canonicos Capitulares singulos virgis instructos transiens a quolibet similiter virgis excipitur. Adstant reliqui Domicellares tanquam spectatores, Syndicus cum duobus Succentoribus tanquam testibus instrumentalibus Documento Notariali desuper conficiendo inferendis, Rector scholae triuialis & Aeditui: quibus sua taxa, uti & duobus Succentoribus praeuie praebetur. Ita Emancipatus postea superpelliceo resumpto confestim a Scholastico & Cantore in chorum deducitur, ibique Decano in stalli suo existenti coram Syndico publice praesentatur, atque in eius immediatam iurisdictionem extraditur.

§. XXXIX.

Collegium Insignis Ecclesiae in nouo Monasterio etiam est clausum, & praeter Decanum 13. Capitulares & 12. numerat Domicellares. Ritus emancipandi ab illo in Haugis parum differt, & breuiter sic praescriptus est:

Ad Emancipationem consequendam praerequiruntur, quod Canonicus emancipandus.

1.) Actualiter sit constitutus in sacro Subdiac-
natus ordine , ac insuper

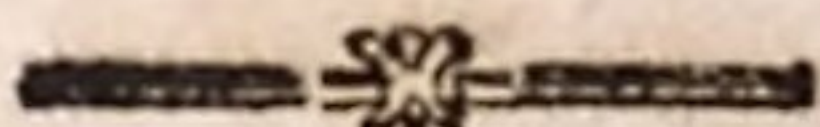
2.) Numeret post suam receptionem ad Canonica-
catum sex Canonicos iuniores actualiter inuestitos vel
saltem sex vacaturas Praebendarum conferri solitarum.

His praerequisitis instructus in Capitulo, de more
sub Matutino petito, & obtento, factaque propo-
sitione, & si nihil obstat, annutu Capitulari subsecuto,
Decanus Emancipationem committit Scholastico &
Cantori, qui una cum reliquis D. D. Capitularibus &
Domicellaribus iam emancipatis descendunt ad Scho-
las, locumve deputandum, ubi Scholastico & Can-
tore in Capite sedentibus, reliquis ex vtraque parte
stantibus virgis instructis, emancipandus per aedituum
vocatus, sub limine Scholae vel loci a Capitulo depu-
tandi superpelliceum in signum antiquae usque ad lum-
bos factae denudationis, deponit, toga talari indutus,
in manibus duas virgas per modum Crucis gestans
ingreditur, coram Scholastico & Cantore genu flectit,
ubi primum D. Scholasticus ab eo quaerit:

Quid petis? R. Peto emancipari. Tum Scho-
lasticus.

Ego per hunc Emancipationis actum te absoluo
a iugo Scholastici, & remitto te ad obedientiam D.
Decani. In nomine P. & F. & Sp. S. Amen.

Inter quae verba trina vice, virga, quam tenet,
eum in dorso moderate caedit.

Pariformiter, sicut praemittitur, facit Cantor mutato verbo: a iugo Scholastici, in verbum a iugo Cantoris.

Postea emancipandus surgit, ac per medium confratrum suorum transit, qui eum fraterne manu vel virga percutiunt.

Finito hoc actu emancipatus superpelliceum reasumens ascendit ad Capitulum, & promittit Decano obedientiam & reuerentiam, & pro iuribus consuetis soluit sex florenos & quinque baceos monetae francicae ad Capitulum, vnum florenum aedituis, Magistro Scholae pro seruitiis & expensis virgarum vnum imperialem siue octodecim baceos.

SECTIO IV.

Formantur Conclusiones ex praemissis.

§. XL.

Ex haëtenus dictis iam de Emancipatione sequentes licebit deducere Conclusiones, interspersis quibusdam obseruationibus.

I. Emancipatio, quoad effectum considerata, est actus, quo declaratur, Canonicum de potestate & disciplina Magistri Scholarum seu Scholastici esse dimissum, bonis moribus & literis ita excultum, vt ad subeunda secundum statutorum & legum Ecclesiae normam officia & commoda canonica habilis censeatur.

II.

II. Originem trahit ex eo tempore, dum adhuc pueri & iuniores literis nondum imbuti Collegiis Ecclesiasticis manciparentur, ut ibi in necessariis ad Clericatum & Canonicatum erudirentur.

III. Vocabantur hi iuniores, Domini iuniores, Domicelli, Domicellares, & illis in omnibus & vitae & scientiis ac religioni necessariis prouidebat Scholasticus, qui & talibus assignatas praebendas stipendii loco percipiebat, immorigerosque virga coercere poterat. r)

IV. Quamuis interdum dispensatum fuerit, ut consanguinei pro redditibus darent alimenta s), & vestitum, id tamen ob abusus fuit postea iterum sublatum. t)

V. SuffICIENTER eruditi & nullo alio defectu laborantes u) liberabantur a potestate Scholastici, senioribus Dominis, Canonicis Capitularibus, aggregabantur, suarumque praebendarum redditus ipsi percipiebant, & iam sub iurisdictione Decani constituebantur.

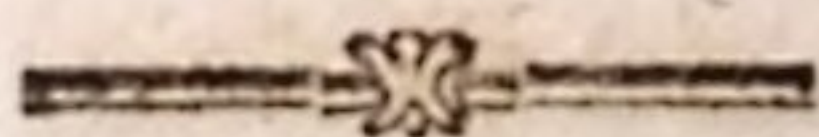
VI. Doctores Magistri & Graduati praebendam canonicalem accipientes sub Scholastico esse haud urgebantur,

D 3

VII.

r) Vide Doc. sub Nro. II. III. & V. s) Conf. Doc. I.

t) Doc. II. u) BYDER. Tr. cit. p. 8.

VII. Imo Domicelli a studio generali prohiberi non poterant per Scholasticum. x)

VIII. Ad significanda antecedentia, & subsequenter effectum fiebat haec dimissio a Scholastico in schola puerorum, sub symbolo virgae, a qua disciplina quasi ultima percussione in posterum eliberatus declarabatur, & in Capitulum inductus in Collegium Capitularium a Decano assumebatur.

IX. Licet in regula emancipato in Capitulo votum competierit, id tamen variis Ecclesiarum statutis at non sine ratione fuit modificatum: sic studiis generalibus introductis, biennium frequentationis inualuit. y) Alibi per biennium & triennium voce carent, siue, ut loquuntur, os clausum tenent; item per certum tempus carentiam habent, & sola praebenda Domicellari contenti esse debent.

X. Emancipationes debebant fieri gratis, quod tamen usu haud seruatur. z)

XI. Tempus certum, quo Emancipatio fieri debebat, erat ordinarie Statutis determinatum. a)

XII. Vacante Scholasteria ius emancipandi ad Capitulum pertinet. b)

XIII.

x) Doc. N. VIII. IX. y) BVDER. p. II. z) Doc. N. IV. V. VI. IX. a) Doc. N. VI. b) BVDER. Tr. cit. p. 19. Documentum desuper videlicet N. XII.

XIII. Si controuersiae ob praebendas & Canonicatus in Capitulis Cathedralibus oriantur, atque vnus fauore amicorum subnixus, Emancipatione praeuia, stallum in choro, & locum in Capitulo, causa adhuc litigiosa, contra mandata Imperialia obtinuerit, talis emancipatio nulla a Iudicio Aulico declaratur: vti docent excelsi huius Senatus decreta in causa controuersi Canonici in Ecclesia Cathedrali Paderbornensi inter Baronem de Fürstenberg anno 1754. acriter ibi & Romae agitata, vti docet Conclusum die 22. Ianuar. 1754. conditum, hisce verbis:

„ Werden die von dem Chur-Fürsten zu Cöln,
„ seinem Commissario Vogelius, den 2. und 21. Decem-
„ cembr. an. praet. zugesfertigte Befehle und Rescripta,
„ und was darauf mit dem Cappen-Gang und Eman-
„ cipation des Frey-Herrn von Fürstenberg vorgenom-
„ men worden, Authoritate Caesarea hiermit cassiret
„ und vor krassilos, auch alles von denen 3. Pader-
„ bornischen Capitularen dem Hugo von Fürstenberg,
„ Carl von Fürstenberg und Franz Arnold von Assen-
„ burg clandestine vorgegangene, vor null und nichtig
„ erkläret. Excitetur Fiscalis Imp. Aulicus gegen die
„ drey obbenannte Paderbornische Capitulares. „

In Rescripto Caesareo ad Praepositum, Decanum & totum Capitulum Cathedrale Paderbornense haec leguntur:

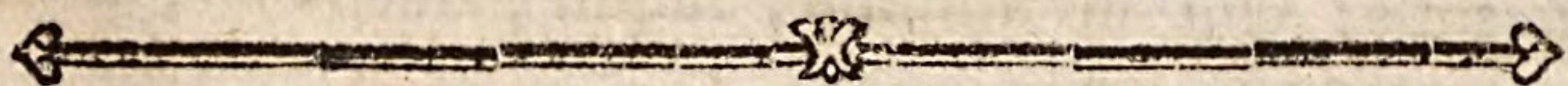
„ Da nun Ihre Kayserliche Majestät unterm
 „ heutigen dato, was heimlich und unerlaubter Weise
 „ mit dem Fürstenbergischen Cappengang und Emanci-
 „ pation vorgegangen, wie auch alle von dem Herrn
 „ Chur-Fürsten zu Cölln erlassene widerrechtliche und
 „ unbefugte Befehle gänzlich cassiret und annulliret
 „ hätten; So werde dann Dom-Probst, Dom-De-
 „ chant und Capitel, ohne auf andere widerrechtliche
 „ Verordnungen oder Unternehmungen (Romanos)
 „ zu achten, dem Kayserlichen Befehl gemäß alles wie-
 „ der in den Stand herstellen, in welchem bey ange-
 „ meldter Reuision des von Fürstenberg die Sache
 „ gewesen ist, und durchaus ehe Kayserliche Majestät
 „ in Revisorio würden decidiret haben, keine Neuer-
 „ rung, sie habe Namen, wie sie wolle, zulassen c).

XIV. Erronea est sententia eorum, qui ritum emancipationis per virgam ideo introductum credunt, vt Principes ac Comites a Capitulo arcerentur; quamvis enim dentur Ecclesiae, in quibus numerus illustrium eiusmodi personarum sit determinatus d): de
 exclusione

c) BVDER. p. 28.

d) Sic in Statutis Ecclesiae metropolitanae Magdeburgensis dispositum fuit: plures quam duo ex illustri Principum, Comitum & Baronum familia prognati inter 8. majores Canonicos moribus & legibus antiquis ne recipiuntur, vnus duntaxat e duobus in familia illustri & illustrissima prognatis Canonicis ad Capitula-
 rem

exclusionem tamen eiusmodi Statutum mihi rescire nondum contigit. Neque dicta erronea ratio Ecclesiae Cathedrali Wirceburgensi quadrat, cum Historia sufficienter doceat, Comites continuo, saepe autem & Principes Capituli huius membra fuisse.

APPENDIX DOCUMENTORVM.

N. I.

*Diploma Henrici Archiepiscopi Moguntini,
Quo Ecclesiam, in Geisenheim unit Capitulo Cathedrali
ordinatque de Iure Scholastico circa cognatos Canonico-
rum Scholares, ratione provisionis domesticae
in victu, vestitu &c.*

*De 20. Nov. Anno 1146. **

In Nomine Sancte & individue Trinitatis.

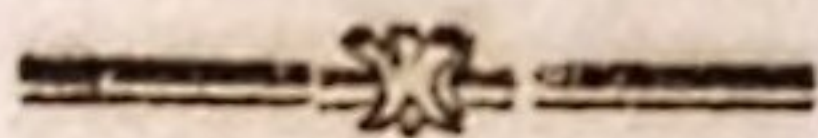
Heinricus divina favente Clementia Moguntine Sedis Archiepiscopus. Sanctorum Patrum vestigia fide ac devotione summo opere nobis imitanda considerantes, & vinee cultura patris familias plena felicitate denarium adipisci cupientes, pervigili cura ab ipsis rudimentis adolescentie laborando operam

D 5

de-

rem residentiam admittitor. DÜRR. Diss. cit. §. XVI. not. h.

* Invenitur in GVDEN. Cod. Dipl. T. I. p. 183. N. 66.

dedimus, in domo Domini, scilicet Ecclesia beati Patroni nostri Martini subveniundo fratrum necessitatibus, & solatium ipsis exhibendo; ut conquisito lucro crediti laboris, gaudium intremus salutis & perpetue pacis: Recolentes animo verba Domini, dicentis: Qui in minimo, inquit, fidelis est, & in majori fidelis est.

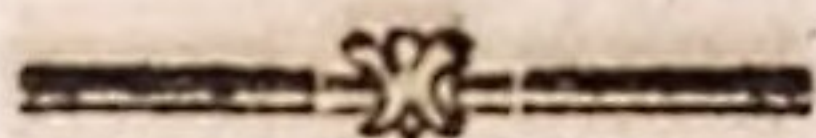
Noscant ergo per succedentes seculorum generationes omnes Catholice Ecclesie filii presentes & futuri, qualiter Dei ineffabili cooperante misericordia, Nos, ipsorum studio exhibite devotionis. Sedula enim meditatione tractavimus, quali modo benigne consulendo defectum ipsorum sustentaremus, & penuriam stipendiorum quam multo tempore patiuntur, quantum valemus, in presentiarum relevare non omitemus.

Ad investituram Ecclesie in Geisenheim, libere hoc modo fratribus concessimus, ut Presbitero electo a fratribus, copia, que sufficiens videatur, usibus illius deputetur; residuum vero communi fratrum cedat utilitati. Qui Presbiter a Decano investituram, ab Archidiacono curam animarum suscipiat.

Preterea perpendimus, quod predicti fratres nostri, de Jure Scholastico, circa suorum cognatorum scolarium, videlicet Canonorum, domesticam provisionem cum Magistro scholarum ad lites indebitas, & contentiones frequentius prorumpere consueverunt:

verant : ut ergo in his occasio litis penitus deficiat , & in Ecclesia Moguntina pax & concordia magis ac magis proficiat , & convalescat ; Prelatis Ecclesie Moguntine consentientibus, Honorabili quoque viro, paci ac fraterne caritati omnimodis intento , Wilhelmo, scolarum Magistro quam devote postulante , X. libras in Studernheim , Magistro scolarum annuatim persolvendas , stabili iure tali tenore donavimus , quatinus in hac parte , salvo & incorrupto iure omnium aliorum tam præsentium quam succedentium Scholasticorum Moguntini Episcopatus, memorati fratres nostri, consanguineis suis scolaribus Canonicis, de stipendiis prebendalibus , in domibus suis victum & vestitum eo moderamine provideant , ut & ipsi ex hoc sui laboris consolationem percipiant, & Magistri Scolarum de predictis redditibus sui juris debita compensatione non careant. Vt etiam ad hujus status honoris sancte Moguntine Sedis in hoc provehatur, V libras in Apolde Cantori delegavimus.

Preter hec omnia , ut claustralis religio redintegretur , que paulatim negligentia labi videbatur pro eo , quod erat constitutum, unde Janitor ad custodiam Dormitorii deputatus aleretur , elemosinam nostram, que de Lorecho singulis annis proveniebat, ad supplementum illius defectus concessimus : octo maldra filiginis , duo maldra tritici, & duo avene: Maldrum unum leguminis , & dimidium falis : quatuor

tuor gallinas, XX ova, V. solidos, funiculum lignorum, metitum XII pedum longitudine & Amam vini.

Hec Dominis & fratribus prompta voluntate tradentes, & VI carratas vini in Logensteina Predecessoribus nostris designatas auctoritate officii nostri corroborantes, anathemate nostro in virtute Spiritus Sancti & potestate beatorum Apostolorum Petri & Pauli interdiximus, ne se aliquis opponat, vel contradicat. Orationibusque eorum assiduis nos commendavimus, quatinus dies Ordinationis nostrae vita superstite V. Kal. Octobris memoriter agatur; post consummationem vero vite praesentis, anniversarii nostri dies, loco suo prenotatus, Vigiliis Missarumque officiis in memoriam nostri celebretur.

Ad muniendam ergo nostram traditionem, & ad corroborandam rei veritatem, paginam praesentem conscribi, & sigilli nostri impressione signari iussimus. Annotatis infra Testibus nominetenus qui interfuerunt.

Hartmannus maioris Ecclesie Prepositus. Lodewicus Prepositus S. Petri. Gerlacus Prepositus S. Victoris, & Decanus maioris Ecclesie. Anshelmus Prepositus Sancte Marie ad Gradus. Arnoldus Prepositus & Camerarius. Willelhelmus Magister Scholarum. Hertwicus Cantor. Burchardus Prepositus de Jechebure. Silous Prepositus de Northun. Hartmannus Prepositus

situs S. Mauricii. Godescalcus Prepositus de Mug-
stat. Lodewicus Prepositus de Franckenvort.

Capellani.

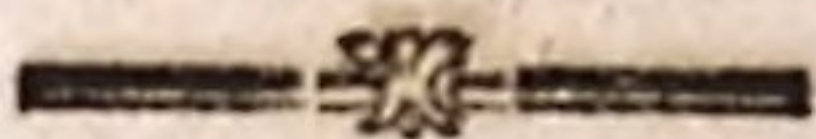
Giselbertus. Cunradus, Godefridus, Rudingus.

LAICI.

Comes Rupertus de Lurenburc. Gerhardus Co-
mes de Nuringes. Bertholdus Comes de Nithe. Ar-
noldus de Hagenowe. Embrico de Novo Castro. The-
odericus de Birberc. Heinricus de Thidesse. Mein-
gotus, Embrico de Gisenheim. Dvdo, & frater eius
Meingotus Vicedominus. Dudo Scultetus. Wienan-
dus, & Wernherus frater eius. Ernestus, & filius
Helfricus. Volpertus & Wernherus Officiales. Wern-
herus Dapifer. Cunradus Pincerna. Cunradus, Drag-
bodo & Heidenricus Mariscalci, aliique quam plures.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis
MCXLVI. Indictione VIII. Regnante Cunrado Rege
Romanorum huius nominis IIIo. Data & confirmata
XII. Kal. Decembris, in Moguntia, feliciter in Dei
nomine, Amen.

N. II, a.

*Conradi Archiepiscopi Moguntini Ordinatio
circa Ius Scholasticum.*

*De 26. Febr. Anno 1190. **

In Nomine Sancte & Individue Trinitatis Amen.

Conradus Dei Gratia Sabinensis Episcopus & Sacre Moguntine Sedis Archiepiscopus Vicesimo nono anno nostre electionis, septimo vero anno post exilium, quod pro matre nostra passi sumus Ecclesia Romana :

Quoniam ex Officio Regiminis a Deo nobis suscepto tenemur in cunctis Ecclesie nostre pro viribus providere, errata corrigere, recta & iusta queque facta fovere; Tam presentem etatem quam futuram posteritatem volumus non latere, quod habito nostre Ecclesie consilio & consensu, ad petitionem dilecti filii nostri, Petri Scholastici, Jus scholasticum sibi & successoribus suis, ne de cetero in eo fiat defectus, plene integramus. Ita videlicet, ut omnes de cetero scholares Canonici, tam presentes quam futuri in Ecclesia Moguntina, usque ad emancipationem, cum suis prabendis in procuracione sint Magistri, nisi Magistri liberalitas alicui gratiam faciat; omni cognatione Sanguinis, & cognatorum pro eis intercedentium occasione remota : Nullo rescripto, nec
etiam

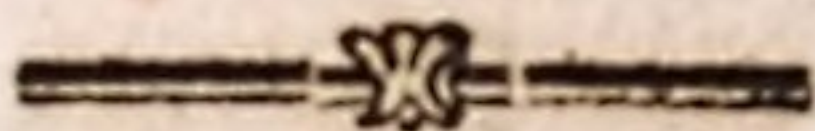
* Legitur in GVDEN. Cod. Diplom. T. I. p. 285. N. 107.

etiam Rescripto Archiepiscopi Heinrici * contra jus scholasticum per subreptionem obtento contra hoc impetrato, vel impetrando, obstante, vel scholastico Juri preiudicium faciente.

Magister vero Scholares ipsos secundum Ecclesie honorem nutriet moribus, disciplina, scientia, victu & vestitu. In vestitu istam damus formam, ut eos vestiat in pelliciis agninis, & pannis lineis & laneis secundum Ecclesie consuetudinem sufficientibus. Et de quibus non vult habere curam vestiendi, dummodo sint adulti, Denarios omnes de carne Magister recipiet, & de pisce, refectioes. Porcos de Nativitate, & Denarios, qui dantur ad supplementum panis, Magister retineat. Alios vero denarios elemosinarios, & denarios de vestibus Scholares recipiant. Et si Magister voluerit plus eis largiri, non sit ei successoribusque suis prejudicium.

Insuper quicquid jus scholasticum hactenus habuit, & precipue censum X. librarum Moguntine monete in Olmene, quem de liberalitate nostrorum predecessorum & nostra habet; & jus patronatus ecclesie Hufen & Rode juxta montem Sei Thisbodi, unde duas partes Decimas habet, & in antea juste acquireret, Magistro Petro Scholastico nostro & successoribus suis confirmamus, & per nos & successores nostros auctoriza-

* Supra N. I.

etorizamus. Sub interminatione anathematis precipientes, ut nullus contra hanc nostri privilegii paginam venire presumat.

Et ut hujus sacri pagina Rescripti perpetuo inconvulsa illibataque permaneat, omnia hic predicta corroborantes, nostro sigillo insigniri fecimus. Testes ad hoc rogati sunt:

Arnoldus major Prepositus. Henricus Abbas S. Albani. Burchardus Prepositus S. Petri. Henricus Decanus. Rucherus Custos. Godefridus Cantor. Waltherus, Symon, Majoris Eccl. Canonici. Bertholdus Decanus S. Petri. Theodericus ejusdem Eccl. Cantor. Wernerus Scholasticus S. Stephani. Waltherus ejusdem Eccl. Cantor. Arnual Decanus S. Marie ad gradus. Vlricus Decanus S. Johannis. Emelricus ejusdem Eccl. Scholasticus.

Acta sunt hec Anno Dominice incarnationis MCXC. Indictione VIII, quarto Kal. Martii.

N. II. b.

*De Jure Scholastici Metropolitani sub an. 1190.**

S. Dei gratia major Prepositus, Henricus Decanus, Rutgerus Custos, Otto Cantor, Eberhardus Cellerarius, Cunradus Archipresbiter, Godefridus, Waltherus, Symon, Conradus: Dum in Capitulo nostro

* EX GVDEN. Cod. Diplom. Tom. I. p. 297.

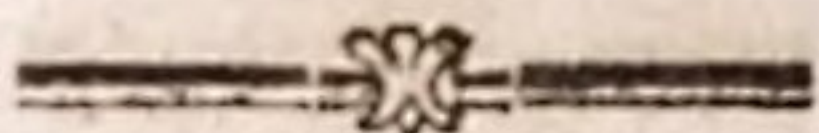
nostro ad hoc id circo essemus, & Dns. Abbas Sci Jacobi nobiscum, Magister Petrus Scholasticus noster, in presentia nostra dixit, quod haberet secum quosdam concanonicos nostros scolares, quos libenter honoraret pro posse suo; Tamen dicens, quod timeret, ne posset sibi obici, quod minus honeste tractaret eos, quam consuetudo ecclesie haberet in parte ista; Rogansque nos causa Dei, ut de consuetudine Ecclesie in parte ista ipsum instrueremus, & doceremus, qualiter scolares secum morantes habere deberet, & maxime in vestibus, & de quibus ipse nullam curam vellet habere, nisi de sola scientia & victu; Quid, vel quantum de prebendis ipsorum illis deberet relinquere, ut se vestirent.

Cum inde aliquamdiu contulissemus, Dns Decanus in presentia nostra de facto isto, quicquid vidit & audivit a XXX. annis retro, de se, & de aliis, sicut asserit, Scholasticum instruendo, narravit de parvis in hunc modum: Quod in hyeme teneretur eis dare vestes sufficientes ad frigus repellendum. In Estate fustanicum album * cum vestibus lineis & calceamentis necessariis. Adultis vero, quibus relinquebat, curam

E

ve-

* „ Super fluvio — habent fullones habitacula plura, quae dicuntur candida, in quibus . . . panni de bom-bice, qui fiunt ibi, & dicuntur fustania, candidantur. „ Du FR. voc. Fustania.

vestiendi de prebendis ipsorum, hoc relinquebat; scilicet vestituram de festo S. Martini, & Denarios omnes elemosinarios non spectantes ad mensam: Quos ita specificavit, quod de Refectionibus tunc non fuisset questio, quia Domini comedebant eas in Refectorio, sed quando redimebantur, quod raro erat, Magister nummos piscium in Cena Domini & Nummos Episcopi Rythardi supplemento simile destinatos, accipiebat. Similiter accipiebat Nummos piscium in Cena Domini & Nummos Episcopi Ruthardi supplemento estivalis carnis destinatos; Et dimidium porcum vel estimationem ejus, scilicet XXX. denarios, in Nativitate Domini Magister similiter accipiebat.

Istam consuetudinem a Dno Decano auditam, & nobis decentem visam, laudavimus & comprobavimus. Sed si Magister de sua gratia alicui plus velit largiri, hoc non debeat ei in preiudicium verti.

Hujus rei memoriam ad preces Magistri scriptis mandari fecimus.

N. III.

*Littera de sententia, lata pro Curia Scolasteriae
maioris, contra domos vicinas.*

*Anno 1261. **

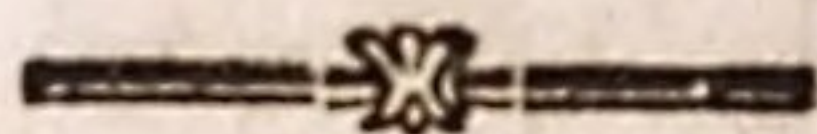
In nomine Domini. Amen.

Judices Sancte Moguntine Sedis. Inter honorabilem virum, Magistrum Ludovicum scolasticum
majoris

* GVDEN. Cod. Dipl. T. I. p. 688.

majoris Ecclesie, & Gozonem civem Moguntinum, super edificio, quod idem Gozo juxta domum scolastrie majoris ceperat elevare, coram nobis questione suborta, & petente a nobis dicto scolastico, ut, cum domus scolastrie illud jus & honorem habuisset ex antiquo, quod habitantes circa domum ipsam, in atrio quod Lichof (Leichhof, al. Area funerum:) adhuc hodie vulgariter appellatur, sua edificia usque ad tempus istud non extulerant, immo volentes extollere prohibiti fuerant judiciaria potestate, ne luci domus scolastrie officerent, vel prospectum aliquatinus impedirent; & Gozo jam dictus contra antiquum modum & consuetudinem juxta dictam domum quoddam edificium sic omnino in altum erexerat, quod non solum lucem & prospectum domus sepefate impediret, immo de ipso edificio super mensam ipsius scolastici limpide videretur; quatinus præsumptionem hujusmodi reprimentes, faceremus idem edificium penitus demoliri, vel saltim redigi ad eum statum & modum, quod nec dedecorosum quoad prospectum & lucem, nec alias dampnosum foret domui scolastrie;

Nos igitur super petitione hujusmodi, per responsionem adversarii lite legitime contestata, receptis testibus, attestationibus publicatis, & auditis, que partes super ea proponere voluerunt: habito bonorum Virorum consilio, partibus presentibus & sen-

tentiam ferri petentibus, quia per testes Scolastici liquide probatum invenimus, quod aliqui cives Maguntini, qui in areis ex opposito domus scholastrie edificia quedam elevaverant, que prospectui & luci domus officiebant, auctoritate judiciaria compulsi fuerunt sua edificia demoliri; Ex parte alia nobis constitit ex aspectu, quod sepefatus Gozo ultra consuetum modum ibidem edificantium erexerit domum suam; sententialiter dicimus, eundem Gozonem debere suum edificium demoliri, vel saltem idem edificium redigere ad eundem statum & modum, quod nec dedecorosum quoad prospectum & lucem, nec alias dampnosum sit domui scholastrie.

Et in simili casu eandem sententiam diffinitivam extendimus in Areas & Domos adiacentes, vocatis per nos ad hoc, & praesentibus possessoribus earundem. Pronunciantes diffinitive, in ipsius Gozonis, & alias areas & domos adiacentes domui scholastrie, ex eo quod sunt in emunitate Ecclesie majoris, & in atrio publico quod Lychof dicitur, curie & domui scholastrie hac servitute subiectos, quod nulli liceat edificare in eis, sic, quod lucem domus ipsius impediat, vel prospectum, vel alias sit dampnosum.

Et quia domus Scholastrie ad hoc existit originaliter fabricata, & ob hanc dignitati scholastrie principaliter adunata, ut in ea pueri Nobiles Canonici Maguntini *sub virga* constituti debeant sub scholastici regimine

mine

mine enutriri, declarando dicimus, quod in domibus, que sunt vel erunt in areis memoratis, nihil debet penitus exerceri, per quod impediantur pueri circa studium, vel in moribus deformentur; Quodque scolastrie dedeceat dignitatem; utpote sunt prostibula & Taberne, & alia, quecunque possunt & honestis hominibus officere, & bonis deditos studiis impedire. Actum Moguntie, præsentibus

Decano, Custode, Cantore. Magistro Gyfone. Conrado Archipresbitero. S. de Merlowa. Mgro Eberwino. Theoderico de Rosowe. Conrado de Waldeck, & Mgro Arnoldo, Canonicis Maguntinis. Decano & Cantore S. Victoris Magunt.

Arnoldo de Turri Camerario Civitatis. Baldungo filio Advocati. Willehelmo & Friderico fratribus Militibus de Rudensheim. Gyfone dicto Magno, & Arnoldo ad Quercum Militibus Moguntinis; & aliis quam pluribus, Clericis & Laicis.

Anno Domini MCCLXI.

N. IV.

Statutum Ecclesiae Mindensis super Emancipatione Canonorum.

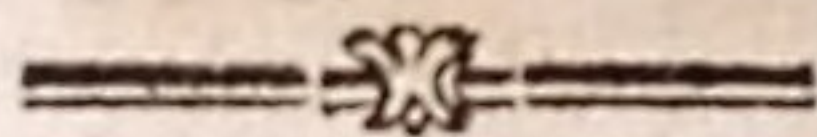
De 25. Febr. Anno 1345.

In nomine Domini Amen. Ad univerforum quorum interest tam praesentium quam futurorum notici-

E 3

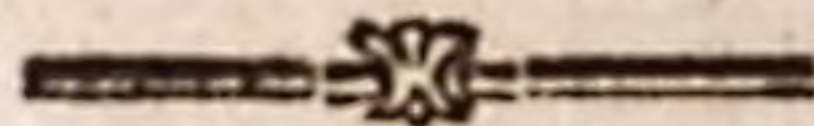
am

* WÜRDWEIN Subsid. Dipl. T. X. p. 140. N. 88.

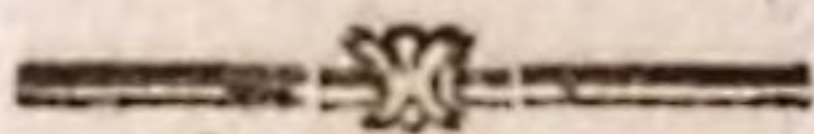
am Nos Dei gratia Prepositus, Decanus & Capitulum & singuli Canonici Ecclesiae Mindenſis cupimus pervenire, quod Ecclesie noſtre utilitati & ejus felicitibus incrementis quoad Statum ipsius ut nunc se habentis, prout nobis est possibile intendentes, matura deliberatione prehabita juris peritorum communicato consilio & Reverendi in Christo Patris ac Domini nostri Dni Ludowici Episcopi approbatione pariter & consensu accedentibus consuetudines antiquas licitas honestas & haectenus pacifice observatas pro honore commodo & profectu Ecclesie noſtre & personarum Domino famulantium in eadem introductas conſervare & ampliare, inutiles vero que tam Ecclesie quam personis gravamen & dispendium inducunt, & per abusum invaluerant, abrogare & in melius commutare cupientes, modum & formam circa Canonicos in dicta Ecclesia emancipandos huc usque a longis retro actis temporibus de consuetudine observatas tamquam rationi consonas adprobantes, eandem consuetudinem & formam specificandam declarandam ac innovandam duximus, & singulorum auribus lucidius inculcare, & ne per oblivionem seniorum Canonico- rum noſtrorum aut propter eorum decessum experientiam plenam de hijs habencium minoribus & successoribus noſtris occultetur, eam in scriptis redactam, ut ad eam recursus habeatur, in Archivis Ecclesie recondi decernimus & reponi, ut in forma tali dubitan-
tibus

tibus tocius ambiguitatis materia amputetur. Est igitur in dicta nostra Ecclesia de consuetudine taliter observatum, quod dum Canonicus Ecclesie nostre emancipari desideret, Decanum aut ejus locumtenentem accedere debebit, ut ipsum ad emancipandum admittat humiliter petiturus, cui de fratrum consilio & consensu per Decanum vel alium per superiorem ejus locum tenentem Capituli nomine prefigetur terminus capitularis competens ad explendum actum memoratum, prout utrobique parti emancipande & emancipantibus videbitur expedire; quo termino adveniente de mane hora Capituli per Scholasticum vel ejus vices tunc tenentem, Decano & Capitulo praesentabitur & inquiratur de litterature sufficientia, de idoneitate persone, & habilitate ejus ad emancipationis actum legitime subeundum, & de aliis circumstantiis oportunis; ex tunc per Decanum vel alium Superiorem tunc locum Decani tenentem in loco claustrali, ut moris est, debite locabitur seu reponetur ibidem die ac nocte continuis usque ad horam Capituli diei immediate subsequents permanfurus, nec a claustro interim recessurus, qui tunc eadem hora primo prostratus emancipabitur, sive a primis scolis eripietur per Decanum aut per superiorem aliquem, ut est dictum, & eodem contextu & hora deferetur eidem juramentum & jurabit statuta consuetudines licitas honestas antiquas approbatas Ecclesie Mindensis hac-

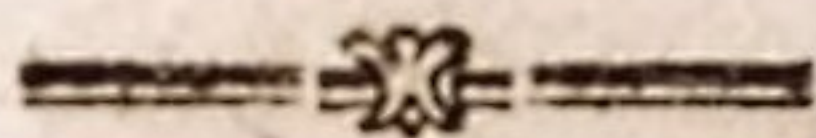
tenus pacifice observatas se inviolabiliter servaturum, & quod secreta Capituli non prodant, & caetera prout usus consuetudinis longeve inolevit; quo facto ad secundas scholas restituetur, in quibus secundum antiquam Ecclesie consuetudinem in divinis officiis perseverabit, & officium ad ipsum ratione gradus & ordinis secundarum scholarum pertinens exercebit, tam in Capitulo, quam in Choro, residentiam personaliter per unius integri anni circulum ibidem facturum continuam, sine spe alicujus gratie de remissione illius anni seu partis ejus sive quomodolibet faciende, non obstante, quod si forte aliquis vel aliqui Canonici post ipsum ante hujus anni circulum elapsum per emancipationem similem ad secundas scholas restituerentur, quod adhuc nihilominus propter eruditionem & informationem sibi faciendam de ordine cantu & divino officio de ritu juribus consuetudinibus, constitutionibus juratis aliisque in Domo Domini personis ecclesiasticis & Ecclesie necessariis residere per annum integrum teneatur, etiam si ipsum juxta consuetudinem Ecclesie e secundis scholis eripi oportet, quam consuetudinem modum & formam rationabilem, & juri consonam reputantes eam approbamus, volentes, ut de cetero in dicta Ecclesia nostra sub juramento firmiter observetur, sed quia alia consuetudo de servicio per Canonicos sic emancipatos tempore emancipationis dudum observata, videlicet quod talis Canonicus

nicus expensas graves, & omnino inutiles nec ecclesie aut persone emancipate fructuosas circa effrenatam multitudinem hospitem, quos ad prandium tanquam convivas invitare consueverat, propter quod multis debitorum oneribus gravabatur, ita quod vite sue temporibus vix vel nunquam de debitorum gravamine absolvere se potuit, in penuria degendo perseveranter & jugiter remanebat. Cum etiam, quia commestationes ebrietates, quae in talibus conviviiis per vulgares & multitudinem invitata exerceri solent, quasi frequenter scurrilitas indevocio & scandalum in populo suscitatur, quae omnino personis ecclesiasticis, & earum sunt conversationibus inimica & juri contraria, abusus hujusmodi, quos potius corruptelas quam consuetudines reputamus, revocare abrogare & in melius commutare cupientes tam pro personarum, quam ecclesie commodo & profectu de consensu omnium nostrum, nec non Reverendi in Christo Patris & Domini nostri Episcopi circa praemissa omnia approbatione connivencia & consensu videlicet, ut Canonicus emancipatus a tam gravibus expensis inutilibus relevetur, & mitius cum eo agatur, cum moderamine infra scripto ordinandum & cum maturitate debita duximus statuendum, quod ad armarium Ecclesie nostrae pro emendatione comparatione & augmento ornatus ecclesie quinque marcas denariorum Minde legalium & bonorum, & ad fabricam Ecclesie totidem marcas, & ad structuras & reparaciones &

emendas edificiorum claustrum duas marcas dictorum denariorum provisoribus ad hujus officia deputatis seu deputandis ante ereptionem ipsius Canonici de carcere in parata pecunia expedire & solvere teneatur. Idem cuilibet Canonorum in dicta nostra Ecclesia emancipato presenti seu etiam absenti, qui residere personaliter solitus fuerit, duos solidos Mindensium denariorum Episcopo, Præposito & Decano cuilibet eorum talium denariorum duplicem portionem, Canonicis nondum emancipatis cuilibet unum solidum vicariisque, Rectori scholarum, Succentori, Rectori fabricæ, Rectoribus capellarum sanctorum Johannis Baptiste forensis & Georgij martiris, Camerariis, Campanariis, scolari legenti regulam & regenti organa in Ecclesia nostra similiter unum solidum eorum cuilibet. Item scholaribus Dormitorialibus & Choralibus simul duos solidos, preterea Subcentori & Magistro scholarum occasione scholarum pro precio eidem debito & solui consueto cuilibet sex solidos Mindensium denariorum. Item cuilibet Duorum Camerariorum unam marcam denariorum Mindensium vel septem ulnas panni equalis valoris ad minus, quod tam ipsis Camerariis dari poterit secundum honestatem & qualitatem persone emancipate si voluerit pro suo libitu voluntatis. Item scholaribus Choralibus in dormitorio duodecim solidos denariorum Mindensium ministrabit. Preterea servitium, quod capitulo, singulis Canonicis

nicis prelatiſ & Vicarijs emancipationis tempore in
procuracione expenſarum faſturus eſt, taliter duxi-
mus moderandum, videlicet quod idem Canonicus
cum ſua familia Camerarijs tum et campanarijs in
clauſtro ſeu reſectorio ſe procurabit & reficiet, nec
extraneos quosque ſive clericos aut laycos ultra de-
cem perſonas ſibi aſſociare vel aſſumere ad conveſ-
cendum non poterit nec debebit, precipue ſiquidem
Reverendo Domino noſtro Epifcopo pro tempore
exiſtenti ſex ſextaria vini tam in abſencia quam in pre-
ſencia, ſed fercula ſicut aliis prelatiſ dummodo in
loco Emancipationis tempore præſens exiſtat, idem
Canonicus miniſtrabit. Item cuilibet Canonicorum
præſenti & etiam abſenti, dummodo perſonalem reſi-
dentiam ſolitus ſit facere, ut eſt dictum, duobus ſextariis
vini ſani & bibilis, quod pro denariis redimi non
poterit nec debebit, & quatuor ſemellis recentibus
& legalibus & quatuor ferculis, ſcilicet pro primo duos
pullos mature etatis bene coctos & conditos ſpecie-
bus aromaticis. Item pro aſſatura duos pullos aſſos
conſimiles prioribus aut in alia aſſatura equalis valo-
ris, alia duo fercula intermedia honeſta & recentia
decocta, quorum unum erit de ferinis, ſi bono modo
haberi poterit, alioquin utraque de carnibus recenti-
bus bene coctis ſervire tenebitur & ad eorum hoſpi-
tia deſtinare. Quod quidem ſervitium Prepoſito De-
cano & alijs Prælatiſ, videlicet Cantori, Theſaurario
&

& Scolaſtico nec non ſanctorum Martini Johannis & Homelenſis Eccleſiarum Prepoſitis, ſi præſentes extiterint aut reſidere conſueverint ob prelacionis reverenciam duplicatum, Vicariis vero, Reſtori ſcolarum, Subcentori, Reſtori ſeu Cuſtodi fabrice, Reſtoribus capellarum ſanctorum Johannis Baptiſte forenſis & Georgij Martiris, legenti regulam & organa regenti & eorum cuilibet dimidium ſextarium vini cum duabus ſemellis, tria fercula, pro primo unum pullum coctum pro aſſatura, unum pullum aſſum & unum ferculum intermedium de coctis carnibus recentibus vel ferinis valoris, ut ſuperius eſt expreſſum. Si vero contingeret in cibis quadrageſimalibus ſervicium emancipationis fieri debere, ex tunc quatuor fercula *talis* emancipatus in Eſotibus & aliis piſcibus adultis & bonis in valore ſervicio in carnibus facturo equipollentia in præſcripto numero Canonicis Prelatis Vicariis & aliis, ut prædicatur, miniſtrabit. Volumus etiam, ut præmiſſa ſtatuta & ordinationes a Canonicis in antea emancipandis tempore emancipationis ſue inter alia ſtatuta & conſuetudines jurentur & una cum eiſdem comprehendantur ſub juramento prædicto. Nos igitur Ludowicus Dei gratia Epiſcopus Mindenſis, ut hujusmodi præſcripta in ſuo vigore perpetuo permaneant, & debitum fortiantur effectum, omnia & ſingula prædicta in omni ſua forma & modo ex certa ſcientia auctoritate ordinaria in nomine Domini approbamus, ratificamus, & confirmamus, ſigillum-
que

que nostrum , quo utimur una cum Capituli nostri sigillo præfenti scripto apponi fecimus in evidentiam premissorum. Acta sunt hec Anno Domini Millesimo tricentesimo quadagesimo quinto , quinta Kalendas Martij. Preterea nihilominus Canonici tempore electionis provisionis seu collationis sibi facte de canonicatu & prebenda denarios vini secundum antiquam & approbatam consuetudinem ac retro actis temporibus observatam , videlicet unicuique Canoniorum nostrorum emancipato duos solidos , Episcopo , Preposito & Decano, cuilibet eorum duplicem portionem, Canonico non emancipato, vicarijs, Magistro Subcentori, Magistro fabrice, Camerarijs, campanarijs, scholari legenti regulam ac regenti organa cuilibet eorum unum solidum, Scholaribus in dormitorio duos solidos, Canonicis sanctorum Martini & Johannis eorumque Vicarijs & Magistris, Camerario sancti Martini Dominabus S. Marie, Plebanis & Capellanis ibidem, Rectrici psalterii, Rectoribus Ecclesie & capellarum sanctorum Symeonis, Sancti Johannis Baptiste forensis, Georgij Martiris, sancti Spiritus & Nicolai, cuilibet eorum unum solidum, Abbatisse S. Marie, Decanis sanctorum Martini & Johannis cuilibet duos solidos, Campanarijs, Ecclesiarum prædictarum cuilibet sex denarios Minde legalium ministrabunt. Actum, Approbatum & Datum ut supra.

N. V.

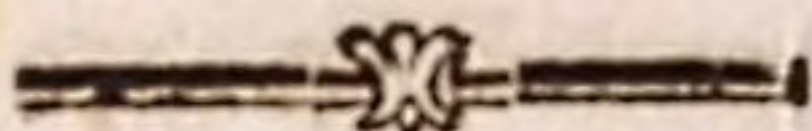
*Decretum Salmanni Episcopi Wormatiensis de
Emancipatione Canonorum ad An. 1347. 7. Sept. **

Salmannus Dei & apostolicae sedis gratia Episcopus Wormatiensis Dilectis sibi in Christo Praeposito, Decano, totique Capitulo Ecclesiae S. Andreae Worm. salutem &c.

Quoniam decens iuri, & rationi consonum est, ut in officiis ecclesiasticis seu Praelaturis earundem Civitatis & Dioecesis Uniformitas omnino observe-
tur. Nosque, sub cuius cura Ecclesiae nobis subiectae consistunt, quando sincerius eas diligimus, tanto lubentius honorificum earundem statum de bono in melius affectamus. Verum quia vos, una cum Magistro Conrado Bechilmanni Scolastico ejusdem Ecclesiae vestrae, Decretorum Doctore nobis proponi fecistis, & humiliter supplicastis, quatenus scolastica vestra conformetur aliarum Majoris, Nuhensis, & sancti Pauli Ecclesiarum Wormatiensium scolasteriis, & potissime in subscriptis, videlicet: quod canonici prebendati denuo ad ipsam ecclesiam Sancti Andreae recepti & recipiendi, extra Capitulum ibidem existentes se praesentare habeant dicto scolastico,

* Ex Archiv. Eccles. Colleg. S. Andreae Worm. producit SCHANNAT Hist. Episc. Wormat. Cod. Prob. N. CXCVII. p. 171.

co, & suis in dicta scolasteria successoribus, & eius & eorundem successorum correctionem & disciplinam suscipere & pati, quodque dictus scolasticus & sui successores dictorum novorum Canonorum praebendatorum redditus, fructus, proventus, praesentias & alias obventiones habeat recipere, & sibi applicare, seu in usus suos convertere, victu & vestitu eisdem novis Canonicis per eundem Scolasticum, & suos successores dandis, semper salvis, donec per ipsum Scolasticum & suos successores emancipentur seu licentientur iuxta consuetudinem antiquitus observatam; Quodque dictus Scolasticus, & sui successores scolastici, hujusmodi novos Canonicos, postquam ad annos competentes venerint, & sub jugo suo, seu correctione & disciplina, in modum praescriptum, per tempora convenientia secum steterint, licentiare & emancipare habeat, absque omni exactione seu extorsione cujusvis pecuniae &c. si autem praedictus Scolasticus vel sui successores scolastici in hujusmodi licentia novis Canonicis danda, seu emancipatione facienda nimiam moram protrahendo fecerint, & Decanus pro tempore existens, cum majori parte Capituli, capitulariter decreverint, Canonicum illum de quo queritur consideratis considerandis, per scolasticum fore merito emancipandum, tunc infra octo dies proxime subsequentes ipsum Canonicum necessario habeat licentiare seu eman-

emancipare. — Alioquin ipsis octo diebus elapsis, idem Canonicus auctoritate hujus praesentis statuti, eo ipso mox sit licentiatum seu emancipatus — Praeterea, quod institutio & destitutio Rectoris scholarum ibidem, ad ipsum solum Scholasticum & suos successores dumtaxat de caetero pertineant — Hinc est quod eandem supplicationem in omnibus & per omnia favorabilem omnino admisimus, & admitimus per praesentes —

Dat. Wormatiae, sub Anno Dom. MCCCXLVII.
die VII. mensis Septembris.

N. VI.

*Statutum Gerlaci Archiepiscopi Mogunt. super
Statu Scholasticorum & Promotorum seu promouen-
dorum noviter ad Praebendas &c.*

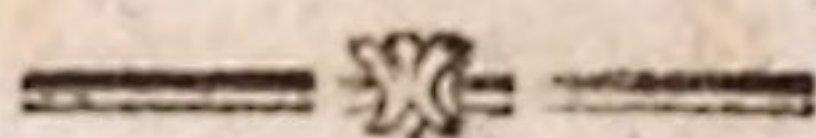
*De Anno 1355. 21. Nou. **

Gerlacus Dei gratia sanctae Moguntinae sedis Archiepiscopus, Sacri Imperij per Germaniam Archicancellarius, Universis & singulis Praepositis, Decanis, Scholasticis, Cantoribus, & aliis Praelatis, Canonicis & Cleris quibuscunque per nostras civitatem & Dioecesin Moguntinam constitutis, salutem
in

* Ex libro antiquo Statutorum Ecclesiae Collegiatae Bingenensis ad S. Martinum producit WÜRDTEIN Subsid. Dipl. T. I. p. 173.

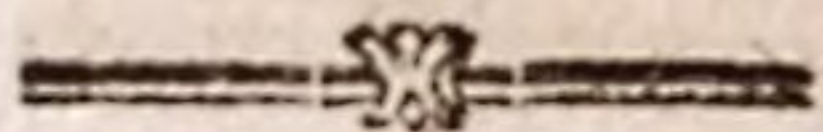
in Domino sempiternam. Ad perpetuam rei memoriam. Pastoralis Officij nostri cura continua quam cunctis agendis & reformandis per nostras Civitatem & Dioecesin habere nos oportet, die noctuque pervigil ad hoc accelerat, ut etiam preter proprii nostri corporis commodo per voluntarios labores subditorum removeamus scandala & gravamina ac ipsis utilitates & commoda in pacis fiducia, quantum nobis ex alto conceditur, mente avida procuremus; Tunc enim vere & rite in subditorum possumus gloriari salute, cum & ipsi relatione vicissitudinaria de procurata a nobis eis pace & concordia congratulari poterint inconvulse. Dudum siquidem a longaevis temporibus iuste, provide, ac religiose instituta Praelatura Scholasteria tam in Ecclesia nostra Moguntina, quam in alijs Ecclesijs collegiatis nostrarum Civitatis & Dioecesis ipsis Praelaturis annexa fuerint quedam concernentia labores & onera, quedam vero honores & emolumenta, ac inter alia ipsis Praelaturis annexum invenimus, quod Scholastici existentes pro tempore, minores promotos ad canonicatus & praebendas in suum Regimen ac gubernationem recipe-
rent, ipsosque in scientia, moribus & honestate disciplinae Ecclesiasticae suarum Ecclesiarum pijs admonitionibus informarent; sed heu quod ordinatum est & fuerat circumspecte ad minorum eruditionem & profectum, jam laxatis habenis ultra protrahitur ad

majorum & plurimum provektorum gravissimum detrimentum. Hoc enim docet experientia efficax rerum Magistra, quod plures Scholastici nostris temporibus non in tantum quaerunt minorum informationem, sicut avaritiae coecitate Burfarum suarum repletionem, & substantiarum tam minorum quam provektorum evacuationem. Tanto quoque tempore maxime adultis est interdicta ab ipsis Scholasticis praebendarum suarum administratio, quamvis secundum leges & canones inspecta ipsorum aetate tutores seu curatores eis dandi non essent, quod decurso ut in pluribus statu eorum perfectiori vacuis manibus incedunt, respicientes aliquando per quinquennium & amplius Scholasticorum suorum emancipationem nec habentes de praebendarum suarum fructibus potestatem aliquam disponendi; propterea nos provide attendentes, quod virtus naturalis a primaevo procreata in hominibus debilitatur de die in diem, & quod humana essentia tantum vigorem in instanti tempore sustineri non potest, praemissis insolentijs, gravaminibus & incommodis taliter occurrere volumus, ut promoti maxime adulti se gaudeant relevatos, & Scholastici de constitutione nostra praesenti conqueri non valeant, se fore gravatos; statuimus igitur & matura ac diligenti deliberatione praehabita perpetuo ordinamus, ut quandocumque aliquis infra sextum decimum annum exclusive ad aliquam praebendam

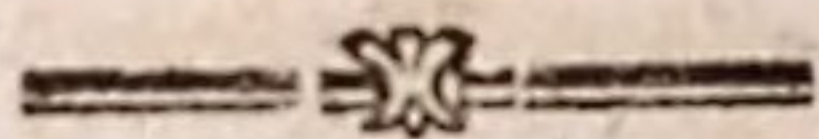
pro-

promotus fuerit pacifice, in hoc vel alijs subscrip-
tis casibus, quod Scholasticus illius Ecclesie illum ju-
venem usque ad decimum octavum annum & non
ultra, dum tamen promoveatur ad sacros ordines,
a quo etiam ipse vel capitulum in subscriptis cas-
ibus prohibere eum non possit, libere valeat retinere,
sibi que curet more Scholastico præesse, prout & pro-
desse. Si vero aliquis nullam prærogativam status
habens in sexto decimo anno vel ulterius ascendendo
usque ad vicesimum tertium annum inclusive præben-
dam canonicalem in aliqua Ecclesia consecutus fuerit,
hunc sub jugo Scholastici per biennium tantum &
non ultra numerando vel computando a tempore in-
tegre perceptionis fructuum ad minus dimidiorum
usque ad biennium ex tunc plene elapsum, & non
admissionis vel receptionis pacificae esse volumus;
dummodo ad sacros ordines interim promoveatur,
etiam contra Scholastici voluntatem, quem etiam
Scholasticus pro tempore existens similiter poterit re-
tinere, ut superius est expressum; si qua autem sim-
plex persona sacerdotium, personatum seu statum
alium non habens in vicesimo quarto anno vel ul-
terius ascendendo, deinceps præbendam canonicalem
consecutus fuerit, hunc per unum annum tantum &
non ultra, dummodo ad sacros ordines juxta præ-
missa promoveatur, sub jugo Scholastici volumus
remanere. Non est enim mirum, quod talis cum

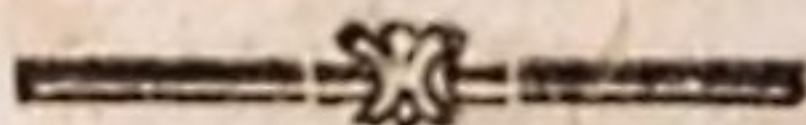
moderamine praesenti ad promissa habilis reputetur, qui etiam ad curam parochialis Ecclesiae juxta functiones canonicas in hujusmodi aetate est habilis & idoneus praesignatus; qui vero cessante dolo & fraude ante promotionem ad hujusmodi praebendam, personatum & sacerdotium habuit, vel locum capitularem in dioecesi nostra seu aliena per annum possedit, eo ipso a jugo Scholastici sit exemptus, salvo eo, quod ad impendendam sibi reverentiam & obedientiam tanquam suo praelato, si idem Scholasticus hoc desideravit sub expensis ipsius Scholastici in hospitio ejusdem stare debebit, cum decencia debita & honesta. Coeterum quaecumque aliquem super praebenda sua litem habere contigerit, illum durante lite vel etiam, si tempora hujusmodi constitutionis effluxa fuerint, totaliter, per Scholasticum peti nolumus, nec eum ut apud ipsum remaneat, arctari quomodolibet vel compelli, ne illum nunc per litem, nunc per retentionem Scholastici oporteat dupliciter aggravari; si vero sedata lite tempora hujusmodi constitutionis nondum plene fuerint effluxa, statuimus, quod promotus tempus, quod superest, tantum sub jugo Scholastici adimplere teneatur, hoc semper observato, ut idem promotus, si voluerit, poterit infra hujusmodi tempora ad sacros ordines promoveri, hujus autem praebendae fructus integre, ut supra est expressum, habito respectu ad tempus elapsum Scholasticus

lasticus recipere poterit juxta ratam temporis subsequenti. Siquis autem Scholasticus quemquam promotum ultra hujusmodi tempora & promotionem ad ordines sacros, qui ipso jure absque quolibet ejus facto, ab eo esse emancipatus dignoscitur, retinere præsumpserit, vel in receptione sacrorum ordinum prohibuerit, ac sine exactiōe aliqua eum non dimiserit, nulla tam præsentationis per eum facienda, seu aliqua alia contra promissa etiam in Ecclesiis durius observata sibi suffragante, ad restitutionem dupli ejus, quod ab eo recepit, sine remissione aliqua teneatur, & nihilominus ipso facto sit excommunicationis sententia innodatus; Postquam vero prædicta tempora in simplicibus personis apud Scholasticum elapsa fuerint, & promotio ad ordines sacros, id est, subdiaconatus intervenerit, ut præfertur, volumus, ut Decanus & Capitulum Ecclesiae, in qua hoc evenerit, taliter emancipatum ipso jure a jugo Scholastici per lapsum temporis & promotionem ad ordines prædictos examinationi debite subjiciant, & per mensem vel duos ad longius de ejus scientia experiantur & super eo debite se informant, & si invenerint eum habilem & idoneum in legendo & cantando, in quo cultus Divinus consistit, & honor chori perficitur, ac in quibus disciplina chori maxime adimpletur; nisi talis promotus ad altius studium properet voluntarie, talem non obstante contradictione

eu exceptione cujuscunque de media prae'benda, vel alias quomodocunque ipsum postquam ejus super hoc requisiverit assensum, coram publico singulariter vel communiter ex infra octo dies proxime subsequentes ad capitulum recipiant, ac eum tractatibus capitularibus permittant una cum aliis liberaliter interesse; hoc semper salvo, quod si Decanus & Capitulum vel major pars ipsius ad numerum personarum & non effectum juris quoquo modo fenserint, super quo eorum conscientias oneramus, quod ex missione promoti seu beneficiati ad studium utilitas personae vel Ecclesiae oriatur, quod ex tunc iuxta consuetudinem ipsius Ecclesiae ad studium per eosdem libere transmittatur. In constitutis autem in personatibus seu praelaturis vel actu ad ordinem sacerdotalem ordinatis, vel qui alias Capitulum ubicunque per annum intraverunt, ut promittitur, constituimus, quod absque difficultate qualibet, cum secundum praemissa alias sufficienter probati noscantur, ad Capitulum cessantibus impedimentis legitimis sine pertractatione aliqua requisiti, ut praemittitur, admittantur. Licet autem in dando vel recipiendo taxum praebendarum vacantium ad nos optio vel electio primo de jure pertinere posset, tamen ne circa praemissa aliquod obstaculum ingeratur, statuimus, quod sine omni optione vel electione taxus medietas praebendae, quae vacaverit, existens in corpore una cum praesentis ad
pro-

promotum perveniat, reliqua vero medietas nobis pro annis biennialibus vel alias ubi beneficia vacantia cedere debebunt, legitime conferatur. Volumus autem, quod quandocunque secundum præmissa super aetate dubium oriri contigerit, deficientibus aliis probationibus, Superior habito iudicio de aspectu promoti super probatione suae aetatis iuramentum sibi deferre valeat, & quod, ut sic per delatum iuramentum & per eum prestitutum secundum credulitatem & informationem parentum in hoc casu aetas ipsius efficaciter sit probata. Præmissa autem omnia & singula ex causis rationalibus & legitimis constituimus, ac ex certa scientia ordinamus, nolentes quibuscunque personis contra præmissa statuta consuetudines vel privilegia seu appellationes vel diffugia quaecunque Ecclesiarum vel personarum in aliquo suffragari, etiamsi firmata fuerint iuramentis, quae contra prædicta rationabiliter jam constituta, irrationabiliter videntur esse servanda, & ideo ea minime servari declaramus & eadem tollimus, relaxamus ac super eis praesentibus dispensamus. Capitulum vero, quod contra hanc nostram consuetudinem quicquam attentare praesumpserit, cum effectu suspensionis sententia se sciat firmiter innodatum. Hanc autem nostram constitutionem non solum ad futura extendi volumus, sed arctius in praecedentibus observari, ac quod nobis non licet ad praesens in praecipiendo jure Metro-

politico Ecclesiis & personis per nostram provinciam constitutis, hoc eis saltem, ut ipsam constitutionem ratione aequitatis & justitiae observent praesentibus indicamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc praesentem paginam nostrae constitutionis, voluntatis & dispositionis legitimae infringere vel ei ausu temerario contraire; Quisquis autem hoc attentare praesumpserit ultra praemissa indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus ac sancti Martini nostri Patroni se noverit incursum. Datum XI. Kal. Decembris anno Domini Millesimo Trecentesimo Quinquagesimo quinto.

N. VII.

*Mandatum Archiepiscopi Moguntini super studio biennali. De Anno 1356. 26. Ian. **

Gerlacus Dei gratia sanctae Moguntinae sedis Archiepiscopus, sacri Imperii per Germaniam Archi-Cancellarius devotis nostris dilectis Decano & Capitulo Ecclesiae sancti Severi Erfordiae nostrae diocesis, sinceram in Domino charitatem. Ad nostrum pervenit auditum, quod licet olim in dicta vestra Ecclesia per Decanum & Capitulum salubriter statutum fuerit, & inconcusse multis temporibus observatum, quod qualitercunque Canonici & praebendas

* Ex BvBER. Symict. P. I. p. II.

das in ipsa vestra Ecclesia assecuti, remancipari & ad Capitulum assumi ac habere vocem in Capitulo uno deberent, nisi prius stetissent per biennium integrum in studio generali, cum hujusmodi statutum non est aliquibus temporibus fortassis causis & impedimentis subsistentibus observatum. Nos igitur proinde attendentes, quod hujusmodi negligentia observationis dicti statuti vergerit in grande non solum universalis, verum etiam singulare Ecclesiarum, quae ad sui regimen permaxime virum literatum indigere noscitur, periculum & jacturam, vobis tenore praesentium in virtute sanctae obedientiae mandamus praecipientes firmiter & districte, quatenus praesatum statutum reformatum ipsum faciatis in antea firmiter observari, sicut pro transgressione ipsius canonicam & nostram ultionem volentes evitare. Datum anno Domini 1356. 7. Kal. Februarii.

N. VIII.

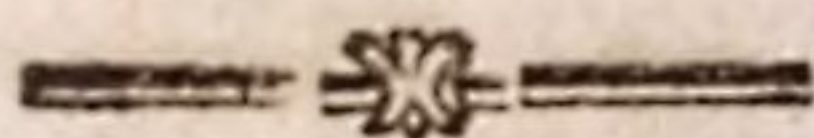
*Decretalis reformatoria Concilii Constantiensis
de Reformatione Ecclesiastici Status Tit 2. de Consuetudine
Cap. uni. De Anno 1417. **

Corrupta quadam & perversa consuetudine in quibusdam Ecclesiis cathedralibus & collegiatis servatur,

F 5

vatur,

* EX HERMANN VAN DER HARDT Conc. Constant. T. I. P. XII. p. 674. Et ex eo BYDER Symicta P. I. p. 9.

vatur, & tamquam pro lege tenetur, quod quicumque novellus Canonicus ad praebendam admissus cujuscunque etiam conditionis, praeeminentiae, Literaturae, dignitatis aut aetatis juret, sicut si velit admitti ipsum jurare oportet, quod sub Jugo Scholastici illius Ecclesiae remaneat, quousque ab eodem Scholastico fuerit emancipatus & dimissus: quo tempore durante, etiam quantumcunque alias idoneus ad Capitulum nullatenus admittitur. Quo fit, ut Scholasticus tales novellos Canonicos praebendatos, ad domum & ad suam mensam vocet, & cogat eos, sibi corpore praebendarum suarum cum quotidianis distributionibus, quae praesentia nuncupantur, totaliter & officialiter deservire, tamdiu, donec tales, tamquam de jugo captivitatis, actu certam & magnam pecuniae quantitatem in modum exactionis persolvant, & se redimant. Et licet hujusmodi statutum forsitan ab initio consuetudinarie ex tali existat introductum ratione, ut novelli canonici praebendati, minores & majores in annis, minus docti existentes, apud Scholasticum Ecclesiae doctrinam scientiarum & disciplinam choralem & ecclesiasticam addiscere valeant: Tamen quia absurdum est, & totaliter absolum, quod Doctor & Magister debeat subesse discipulo, sapiens interdum idiotae, vel aetate maturus juniori. Idcirco hoc sacrosanctum Concilium ordinat & decernit: Tale statutum quacunque etiam consue-

fuetudine introductum, ad Doctores, & Magistros, & GraduatOS ad eos, qui XXIII. annum complete attigerunt, & qui alias sacerdotio essent apti, ac etiam ad eos, qui in aliis Ecclesiis per integrum annum Capitulares fuerunt, & tractatibus Capitularibus interfuerunt, nullatenus extendatur.

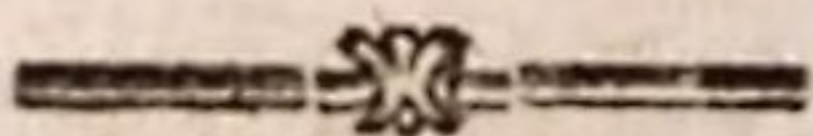
Etiā Scholasticus juniorem aliquem Canonicum, generali studio volentem insistere, nullatenus habeat impedire, vel actu studio insistentem revocare sub pœnis privationis suae scholastriae, qua fit, si contra praemissa fecerit, privatus ipso facto. Non obstante quocunque juramento. Quod ex nunc, prout ex tunc, praesens Concilium cassat & annihilat & super eo dispensat ad cautelam.

N. IX.

*Extractus Constitutionum Brandae Cardinalis
Placentini, Legati Martini V. Papae, Visitatoris &
Reformatoris pro Ecclesia Moguntina & totius
Allemaniae de Anno 1422. **

Est in nonnullis Ecclesiis civitatis & diocesis Maguntine praesertim in ipsa maiori Ecclesia consuetudo, ut Scolasticus, qui pro tempore fuerit, assumpti ad Canoniciatum tamdiu praebendam sibi retineat, quousque ipsum emancipare voluerit. Unde fit, ut avaricia eius retinendi prebendam, interdum
al-

* Ex LVDew. Reliq. MScript. Tom. XI. p. 397.

allectus diutius sub sua velit retinere potestate. Et quod deterius est, nisi secum de certa pecunie quantitate convenerit, eum emancipare recusat. Talem autem consuetudinem sive statutum debito moderatione limitare volentes: Statuimus predictam constitutionem, statutum ad Magistros & Licenciatos sive Baccalarios formatos in sacra pagina Doctoresque, & Licenciatos in iure canonico vel civili, seu ad sacerdotes, nec non ad illos qui in aliis Ecclesiis per unum annum integrum capitulares fuerint, ubi persone idonee & literate recipi solent, nullatenus debere extendi; quos eo ipso a cura ipsius Scholastici liberos & emancipatos esse decernimus. Hii vero qui sunt infra sextum decimum annum usque ad ipsum sextum decimum annum continue, qui vero sextum decimum annum excedunt, per annum tantum, & non ultra sub eiusdem Scholastici cura & disciplina teneri possunt, quo tempore elapso emancipati intelligantur. Si tamen aliquis predictae etatis ad studium generale de Licentia prelati sui, studendi causa, se transferat, nolumus, a Scolastico per retentionem prebende vel alium modum debere impediri. Addimus etiam, ne pro emancipatione domicellorum aliquid penitus predicti Scolastici audeant recipere sub pena dupli eius, quod receperint. Mandamus autem predictis Scolasticis, ut providere debeant iuxta consuetudinem Ecclesiarum scolis puerorum de sufficientibus,

tibus, & utilibus magistris, qui debitam ac sollicitam ipsorum scholarium, tam in moribus, quam in scientia, instruendorum curam habeant: ut saepe inquirant & se informant providendo, ut in dictis scholis nullus defectus committatur; & si in predictis Scolastici negligentes aut remissi fuerint, damus licentiam Decanis & capitulis suarum Ecclesiarum per subtractionem fructuum ipsius Scholastrie, predictis defectibus providere.

N. X.

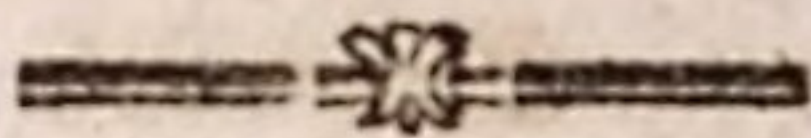
*Extractus Statutorum Capituli Ecclesiae B. Mariae & S. Gangolphi in Deuerstatt extra muros Bambergenses, de Anno 1437. 17. Jan. **

Capitulum IV.

De Scholastico Ecclesie nostre & ejus officio.

Et ne scholastica depereat disciplina statuendo volumus, quod Scholasticus ecclesie nostre pro tempore schole ejusdem ecclesie de idoneo rectore scholarium pro tempore & eidem rectori de expensis aut de salario juxta Decani & Capituli nostri vel majoris ejus partis dictamen competenter provideat, Scholares in Choro & scholis ad scholasticam per se vel eundem Rectorem coerceat disciplinam, libros
can-

* EX WÜRDWEIN NOUIS Subsidiis Diplomaticis Tom. I.
p. 211.

cantuales ad scholas pro juvenum informatione pertinentes procuret & quoties necessarium fuerit, reformet. In solennitatibus præcipuis, quibus actus Chori per Decanum aut seniore Canonico presentem ordinantur, primam lectionem ceterisque festis novem lectionum, tres lectiones & singulis his tres versus priores, sed feriatis diebus primam lectionem & priorem versum ac in ceteris Chori nostri actibus scholares iuxta consuetudinem Ecclesie nostre ordinet & disponat, atque singulas Ecclesie nostre litteras, cum opus fuerit, legat & conscribat.

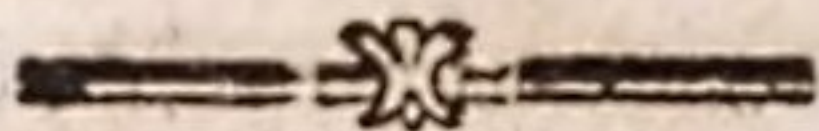
Capitulum XII.

De emancipatione & receptione ad Capitulum & juramento Canonici Capitularis.

Statuimus quoque, ne Canonici iugo Scholastici adhuc subjecti priusquam suas prebendas pacifice habeant & fructus prebendales eis ex statuto XIX. statuto veteri desuper edicto, debeantur ac post lapsum temporis, quod ante perceptionem huiusmodi fructuum juxta idem statutum expectare tenentur, per medium annum residentiam secundum consuetudinem ecclesie nostre in prebendis suis fecerint personalem, emancipationem a dicto iugo scholastici aut introitum Capituli per se vel alios exigere vel obtinere seu contra voluntatem & expressum totius Capituli vel majoris ejus partis consensum dictum jugum Scho-

Scholastici exire & Capitulo seu Capitularibus tractatibus se temere ingerere presumant, sed lapso tempore, ut premittitur post Capitularem emancipationem, que ex laudabili vita & morum honestate procedit, possunt ipsi canonici non capitulares pro sui admissione & receptione ad Capitulum per se & alios bonos viros erga Capitulum humilibus instare precibus, decenti modo & forma, & ad sacrum ipsius subdiaconatus ordinem promoti per Capitulum nostrum vel majorem ejus partem ad Capitulum & tractatus recipi Capitulares, cum vero aliquem Canonicum prebendatum extracapitularem in Decanum ecclesie nostre eligi & assumi contingeret, tunc obedientie promissione per ipsum recepta a personis sibi subditis poterit pro admissione ad Capitulum, ut praemittitur, petere, & oblata sic Capitulo nostro ejus petitione exaudiri debebit & admitti: quilibet vero Canonicus ad Capitulum nostrum sic recipiendus in Capitulo nostro statim prestare tenebitur juramentum, quod sequitur:

Ego N. N. Canonicus huius Ecclesie B. Marie in Theuerstatt extra muros Bambergenses juro, quod in tractatibus capitularibus de & super utilitate & profectu Ecclesie predictae & personarum ejus cum requisitus fuero, fideliter consulam, secreta capitularia capituli ejusdem Ecclesie atque tractatus capitulares secreta & celandos jugiter celabo, nec ulli homini

homini extracapitulari verbo vel facto unquam revelabo. Sic me Deus adjuvet & hec sancta Dei Evangelia &c.

N. XI

*Extractus Statutorum Episcopi Wirceburgensis
Godefridi de Anno 1452. Vbi in paragrapho de Vita
& honestate Clericorum, refertur Decretum
synodi Moguntinae. **

Sancta etiam Synodus, quia informata est, in nonnullis Ecclesiis Provinciae moguntinae tam cathedralibus, quam collegiatis pessimas & iuri divino & positivo ac rationi contrarias vigere & ex corruptela introductas esse consuetudines praesertim — — in emancipatione, quam ita appellare solent, Doctorum, & notabilium personarum, cum receptione multarum pecuniarum — — Haec itaque sancta Synodus praemissa omnia damnat.

N. XII.

Sententia super Emancipatione Wormatiensi.

*De Anno 1455. 26. Febr. ***

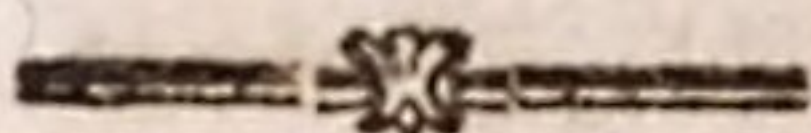
Wir Johann von Benningen Dechant und Capitell
des Dumstifts zu Spener bekennen, so als die
wirdigen Herren Dechant und Capitell of eyne und
der

* Vid. Thesaur. Iur. Franc. Sect. II. p. 686.

** Ex Archivo apud Bvder. Symict. P. I. p. 19.

„ der ersame Herr Johann von Bachenstein , Schul-
„ meister des Dumstifts zu Worms , off die andere
„ Seite , in Spennungen und Zwenungen gewes
„ sin , als von der Emancipazien , wegen etlicher Dum-
„ Herrn zu Worms , die zugelassen sind eedan derselbe
„ Herr Johann von Bachenstein , vor einen Schul-
„ meister in demselben Stifft offgenommen und zu der
„ Possession der Schulmeisterien gelassen und admittirt
„ wurde , vnd beede Parthynen des zum ersten zu recht
„ of uns kommen waren , vnd darnach so wir gutlich
„ zuschen zugeredt haben , solich genzlich zu vns gestalt
„ haben , wie wir sie darumb entscheiden , daz sie ein
„ guugen darob haben sollen. Hierumb denn also
„ nach , entscheiden wir sie also : daz es bey dem sta-
„ tut der Kirchen zu Worms bliben soll , daz da will.
„ Was Junckeren Canonicken in dem Stifft zuge-
„ lassen , und noch nit emancipiret sin , so ein nurer
„ Scholasticus zugelassen wird , die sollen steen in des
„ Capitels Henden zu Emancipiren , nach dem auch
„ solichs bisher in selben irem Stifft gehalten ist.
„ Dez zu Orkunde ic. Dat. Anno Domini MCCCCLV.
„ uf Mitwoch nach St. Mathysstag des heiligen zwoelfff
„ Botten.

N. XIII.

Protocolla Capituli S. Seueri Erfordiae. *

Die Veneris penultima Novembris (1499) hora
vesperarum in loco Capitulari S. Seueri.

„ **C**oram Dominis Decano, Scholastico, Henrico
„ Opperman, Jodoco Helfemann, Johanne
„ Brockman, Henrico Burckhardi, Henrico Collen
„ de Ofenbrug, Doctore Antonio von Hagen, &
„ Joanne Somering Canonicis dictae Ecclesiae, quos
„ & alios D. Joan. Hufs retulit, se ad horam &
„ locum praesentes convocasse ad actum infra scrip-
„ tum. Dn. Rector Siffridus Zigler certificans Do-
„ minos de collatione & provisione hesterno die facta
„ requisivit eos cum processu desuper decreto & per
„ me subscripto, quatenus eum reciperent in Cano-
„ nicum & confratrem & in possessionem inducerent.
„ Et dein modica deliberatione praehabita ipsum su-
„ perpellicio indutum receperunt & admiserunt ad
„ Canonicatum & praebendam in ipsa Ecclesia per
„ mortem Conradi Stein vacantem, illorumque pos-
„ sessionem mandantes per Bireti capitis sui imposi-
„ tionem, super quibus &c. Deinde eadem hora
„ Dominus Decanus induxit eum in chorum assig-
„ nans sibi locum apud chorales in choro Schola-
„ stici, quousque fuerit Emancipatus.”

Anno

* Ex Copiali rerum memorabilium Ecclesiae S. Seueri
MSrpto. Apud Bvder. in Symictis P. I. p. 11. & seq.

Anno 1500. die Lunae XVI. Martii hora tertiarum
in loco Capitulari S. Severi.

„ Coram Dominis Johann Glockereim Decano,
„ Henrico Opperman, Jodoco Helsman,
„ Johann Brogman, Henrico Burchardi, Hen-
„ rico Kollen de Ofenbrug, Antonio von Ha-
„ gen & Johann Sommeringen Canonicis capitu-
„ lariter congregatis, Dominus Joan. Hufs retulit,
„ se ad actum præsentem convocasse omnes, Do-
„ minos præsentis & residentes, & Dominus Scho-
„ lasticus fecit eis fidem, quod Dominus Siffri-
„ dus Zigeler Rector compleverit stationem & Lecti-
„ onem juxta morem Ecclesiae petens unacum eo,
„ eundem ad Emancipationem admitti, stallum in
„ choro & locum in Capitulo assignari. Domini
„ modica deliberatione præhabita D. Doctorem Siffri-
„ dum prænominatum instantem & petentem eman-
„ ciparunt, assignantes sibi per Decanum locum in-
„ feriozem prope januam in Capitulo, quousque
„ junior eo venerit & stallum in choro Scholastici
„ inferius. Super quibus præsentibus &c.”

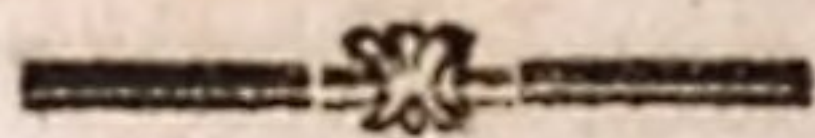
N. XIV.

*Protocollum Capituli Cathedral. Monasteriensis.**

Veneris den 6ten Febr. 1715. in Domo Capitulari
mane circa octavam.

Shro Hochwürden, Hochwohlgebohrne Gnaden,
G 2 Herr

* Extat in vera facti specie ex Actis Cameralibus ex-
tracta

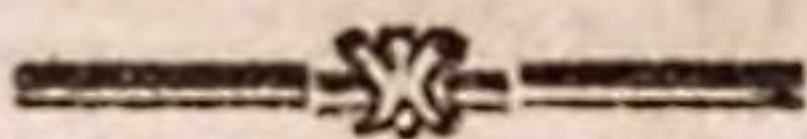
Herr Vice Dominus, Frenherr von Schmising, proponirten, was gestalten sich gestern zu; abend: der Herr Franz Wilhelm Frenherr von Metternich Hochwürden, bey Ihro angemeldet, um gegen heut emancipiret zu werden, Capitulum begehret hätten, inmassen dann auch die Jura emancipationis & alia requisita, von ihm præstiret, und allhier zur Hand wären, und sind darauf die quietantia super solutis juribus emancipationis, wie auch Testimonium studiorum ultra Alpes, samt Testimonio ætatis & primæ tonsuræ ad longum verlesen, und wie darbey kein Bedenken gewesen, placidiret worden, daß ad ipsum factum emancipationis geschritten werden mögte; worauf dann an Platz des abwesenden Herrn Thum-Scholasteren, Sr. Hochw. Herr Thum-Kellern von Schell, und Herr Cantor Frenherr von Droste deputiret worden, den neo emancipandum durch patrem præfectum in doctrina, & succentorem in cantu examiniren zu lassen, welches dann auch dieselbe in ambitu in Capella sanctæ Annæ gethan, darauf der Herr Pater Præfectus sowohl, als Herr Succentor, und waren ein jeder absonderlich, publice in domo Capitulari de qualificatione Domini Emancipandi attestiret, demnächst per ante dictos Reverendissimos Dominos, der Herr Emancipandus ad domum Capitularem geführt, daselbst

selbsten Herr Praesidenten und gesamten Hochw. Thum-
Capitul (uti emancipatione dignus) praesentiret wor-
den; worauf der Herr Emancipatus bey Herrn Praesi-
denten niederknien, das gewöhnliche Juramentum,
juxta contenta exhibiti testimonii studiorum, veritati
consentaneum esse, in forma abgeschworen, auch Er.
Hochw. Herrn Praesidenten obedientiam verricht und
Gnade zugesagt, quibus peractis ist der Emancipatus
per Dominum Praesidem ad locum in Capitulo geführt,
demnächst ad summum Altare & chorum, per ante-
dictum Dominum Praesidem & Reverendissimos Domi-
nos Liberos Barones Heidentrium Adolph a Nagel,
& Frid. Xaverium a Ketteler, allwo dann die gewöhnli-
che preces, und per Dominum Emancipatum in Al-
tari das Offertorium verrichtet, demnächst ad latus Do-
mini Praepositi geführt, und allda bey denen Camera-
den belassen worden. In fidem sic gestorum in prae-
sentia mei secretarii & Camerariorum Berutzen, &
Crone testatur M. F. Bisping, Reverendissimi ac Per-
illustris Cathedralis Capituli secretarius juratus mpp.
N. XV.

*Mores Ecclesie Osnabruggensis.**

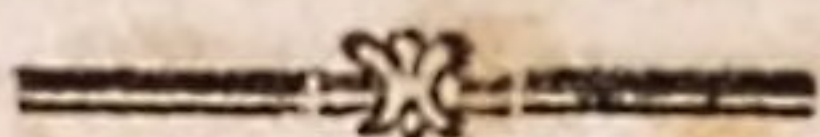
Zum ersten, wann die Freundschaft, mit dem Ca-
nonico emancipando in das Capitul-Haus kom-
men, und die Emancipation begehren, fragte der
Thum-Dechante, oder in Mangel dessen der Senior,

* Bvder p. 23. ex scripto publico Osnabruggenfi fol. 43.

ob die Persona qualificirt und tempore adeptae possessionis iuramentum in propria persona præstirt habe, und da solches nicht geschehen, muß er noch ante emancipationem solches Jurament præstiren; darnach fraget der Thum: Dechante: ob auch der Canonicus 21. Jahr alt ist, welches er bey seinem End sagen und affirmiren muß, hernacher muß er seine litteras studii sub sigillo Rectoris Universitatis eroeffnen und durch den Notarium Capituli verlesen lassen, wann solches geschehen, spricht der Thum: Dechante, er wolle sich mit seinen Herren bedenken, darnach wird die Freundschaft wieder eingefodert und der Thum: Dechante giebt die Antwort, dieweilen der Canonicus qualificirt wollen die Herrn auf der Freundschaft Begehren ihm zur Emancipation gestatten, und wird der Canonicus alsofort ad scholas gewiesen, und muß da verbleiben, bis der Scholaster zu ihm kommt, und ihn um seine Lehre fraget, und denselben examiniren lasse, Examine huiusmodi facto, thut sofort der Canonicus eine Kappe an, und nimmt eine Ruthe in seine Hand, darnach gehet der Scholasticus mit dem Canonico ins Capitul: Haus, und giebet das Zeugniß seiner Lehre, also, daß er woll proficirt und sein studium debite complirer habe, folgendes wird der Canonicus ad locum disciplinae verwiesen, und wann er nun also verwiesen und gelegt, komt die Freundschaft wieder ins Capitul: Haus, und bitten wiederum den Canonicum

zu relaxiren vnd zu reconciliiren, das wollen sie der
Gebühr verdienen, darauf antwortet der Herr Thum:
Dechante, die Herren wollen sich darauf bedenken, und
mittlerweile wird der Camerarius ins Capitul-Haus gefor-
dert und gefragt, ob das Emancipations-Gelds, nemlich
dren Mark neun Schilling, davon Canonicis præsen-
tibus 2. Mark 6. ß. inter Canonicos & de corporibus
ausgetheilet werden, dem Camerario 3. Goldgl. No-
tario Capituli Quartale vini, succentori 4. Schilling,
dem Rectori Scolae duplicem mercedem Scholasticam,
so lange der Rector da gewesen, vergnüget, ausgerichtet
und bezahlet sey, hernach colligirt der Thum:Dechante
singulorum Canonicorum vota, und so jemand nicht præ-
sens, sondern in der Stadt Frank laege, und ins Capi-
tul-Haus nicht kommen könnte, den oder die muß der
Thum:Dechante, mit zwey ex Junioribus beschicken,
denselben um sein Votum fodern lassen, wenn das
geschehen vnd die Canonici davon Relation gethan, so
ists genug. So ist dann auch zu merken, da jemand
von denen Herren von Thum:Capitul mit dem Ca-
nonico emancipando oder mit seinem Vater zu thun
haette, daß Kirchen-Sachen und das gemeine Capi-
tulum antreffen werde, als um obedientien, Güter, Be-
hendten teget Löße, und anders, welches per optiones
von einen auf den andern faelt und ihm ohne Recht und
mit Gewalt vorenthalten werde. Mag alsdann ein jeder
Canonicus den Emancipandum & in loco disciplinae
constitutum Canonicum davor seine Haabe sechs Wochen
be-

behalten, und so lange das demjenigen, so etwas enthalten ohne Recht, mit Erstattung aller Unkosten und Schaden, alles in alles restituirt und begnügert sey; wann solches alles geschehen, kommt der Disciplinatus & emancipandus Canonicus mit bloßem Haupt und Füßen in nigris, virgam in manu portans, wieder ins Capitul-Haus, sencket sich wiederum auf die Erde und in modum crucis ausgestreckt still gelegen, bis so lange der Thum-Dechante und die anwesende Canonici den Psalmum Deus misereatur nostri, cum collecta & Versiculo gelesen, und inter legendum rührt der Thum-Dechant den Canonicum dreymal an mit der Ruthen, wann dieses alles geschehen, steht der Canonicus wieder auf, und gehet wieder ad locum Disciplinae, thut da seine Kleider wieder an, darnach ein Röcklein oder Rappen nach Gelegenheit der Zeit, und geht hernach wieder ins Capitul-Haus, alsdann giebt ihm Decanus locum in Capitulo. Hernacher muß er noch zum andermahl schweren, alles das, so mit dem grossen Siegel versiegelt ist, und noch hinführo mögte versiegelt werden, stett, fest, treulich und unverbrüchlich wohl zu halten, und in keinem Wege dagegen zu sprechen oder zu handeln, als ihm Gott helffe und sein heiliges Wort. Darnach gehet die Freundschaft wieder ins Capitul-Haus, und thuen die Danksagung. Es mag auch wohl zur selben Zeit der Canonicus Emancipatus seine Residenz intimiren lassen, mit Bitte ihn dazu zu admittiren.

erhalten
schaden,
des alles
dus Ca-
virgam
tzer sich
estreckel
die an
nostri
endum
anm
e Cano-
linar,
von
wie
am
nahl
geil
est
em
at
de
a:
s
e

Schneidt, Joseph Maria,

Schediasma iuridico, canonico, historicum de emancipatione canonicorum in
genere, et dioeceseos Wirceburgensis in specie

Wirceburgi 1789

Bamberg, Staatsbibliothek -- 30.3553#6

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11415253-5

VD18 12467545-001